

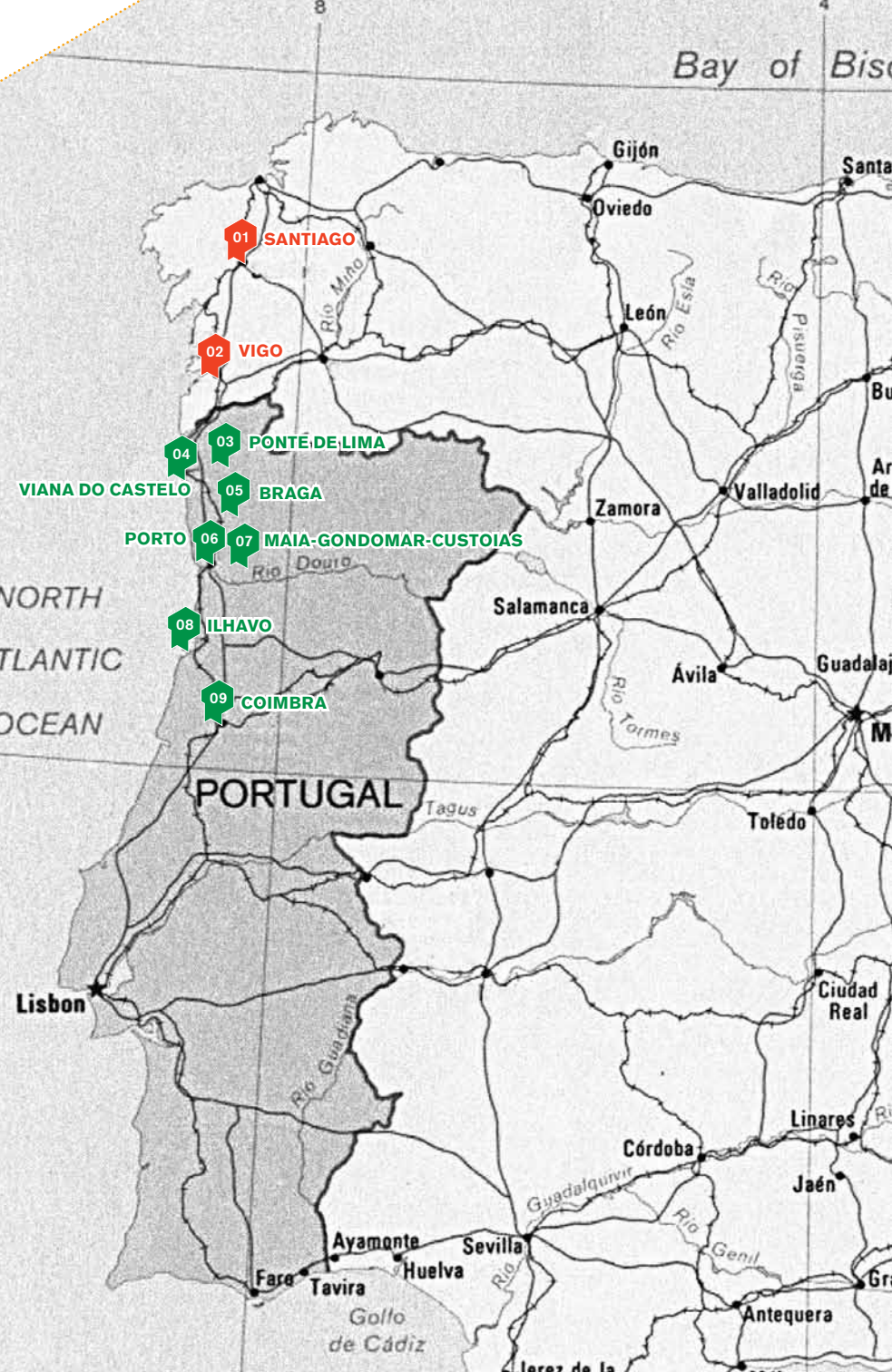

SPANJE/PORTUGAL

ARCHITECTUURREISGIDS

| ARCHIPEL

Bay of Biscay

01 SANTIAGO

02 VIGO

03 PONTE DE LIMA

04 VIANA DO CASTELO

05 BRAGA

06 PORTO 07 MAIA-GONDOMAR-CUSTOIAS

08 ILHAVO

09 COIMBRA

PORTUGAL

Lisbon

Golfo de Cádiz

SPANJE/PORTUGAL

VOORWOORD

Voor een cultuurreiziger is de combinatie Portugal / Noord Spanje misschien wel één van de meest fascinerende bestemmingen in Europa. Een buitengewoon landschap, een onbezoeidelde natuur en een indrukwekkende artistieke & culturele erfenis. Ook wat betreft hedendaagse architectuur valt er in die regio behoorlijk wat kwaliteit te beleven. De combinatie van die twee leek ons een degelijk uitgangspunt voor een archipelreis.

Tot de verbeelding sprekende namen als Santiago de Compostela, Coimbra en Porto worden in deze reis naast minder bekende maar des te exotischer bestemmingen geplaatst zoals Ponte de Lima en Viana do Castelo.

Onze reis loopt parallel met de Atlantische kust. Santiago de Compostela in Spanje is het meest Noordelijke en Coimbra in Portugal het meest Zuidelijke punt van onze trip. De afstand tussen die twee bedraagt ongeveer 350 km en het wegennet is sinds de toetreding tot de Europese gemeenschap in beide landen van uitstekende kwaliteit. Het lijkt dus een rustig programma.

Toch wordt deze reis stevig en intens. Elke dag heeft een aantal imposante creaties op het programma die je hier in de gids in een korte beschrijving kan terugvinden.

In totaal voor de XXL-reis staan 9 steden of stadsdelen geprogrammeerd, voor de ML-reis zijn dat er 4. We hebben Santiago de Compostela en Vigo in Spanje en Ponte de Lima, Viana do Castelo, Braga, Porto, Maia, Gondomar, Custodias, Ilhavo en Coimbra in Portugal op het programma staan.

Een aantal praktische en organisatorische beslommingen (tweemaal een weekend, maandagse sluiting, donderdag 1 mei en Hemelvaart op dezelfde dag, het feit dat Porto als start en eindpunt fungeert en het ineenweven van XXL en ML) zorgen ervoor dat we niet van Noord naar Zuid of van Zuid naar Noord reizen.

XXL start de eerste dag richting Zuid naar Ilhavo en Coimbra, om dan langsheen Porto helemaal Noord te rijden tot in het Spaanse Santiago de Compostela. We zakken dan rustig terug af tot in Porto. ML vervoegt XXL in Viana do Castelo en heeft vanaf daar een gelijklopend programma.

De Casa de Musica van OMA Rem Koolhaas en het werk van Fernando Tavora, Alvaro Siza en Eduardo Souto de Moura zijn de drager van deze reis, maar boeiend werk van jong talent en voor ons onbekende bouwmeesters vullen die drager verrassend aan. Ik wens je veel reisplezier.

Wim Supply

SPANJE/PORTUGAL

INHOUDSTAFEL

SPANJE

01. SANTIAGO DE COMPOSTELA	05
02. VIGO	21

PORTUGAL

03. PONTE DE LIMA	35
04. VANIA DO CASTELO	51
05. BRAGA	65
06. PORTO	79
07. MAIA-GONDOMAR-CUSTOIAS	131
08. ILHAVO	141
09. COIMBRA	151

SPANJE

01

SANTIAGO DE COMPOSTELLA

ESCOLA DE ALTOS ESTUDIOS MUSICAIS	
Atos 1 a 4	Planta 3
Colômbia 1 a 4	
Orquestras 1 a 4	
Atos 1 a 2	Planta 2
Atos Gerais 1 a 2	
Sala Profissionais	
Sala Alunos	
	Planta 1
Sala de Pedagogia	
Sala de Teoria	
Biblioteca - Fomacsa	
Secretaria - Orquestra	
Sala de Estudos de Composição	
	Planta 0
Recepção	
	Planta -1
Auditeo	
Sala de Percussão	
Atividade	

SPANJE

SANTIAGO DE COMPOSTELA

PROJECTEN

01	Aranguren & Gallegos, Hotel Obradorio	08
02	Alvaro Siza, Galicisch centrum voor hedendaagse kunst	09
03	Alvaro Siza, Faculteit voor de Communicatiewetenschappen	10
04	Alvaro Siza en Isabel Aguirre Urcola, Santo Domingo de Bonaval-tuin	12
05	Eisenman Architects, Cultuurstad van Galicië	13
06	Anton Garcia Abril, Hogeschool voor muziek	14
07	J. Hejduk, A. Sanmartin en E. Canovas, De torens van Hejduk	15
08	Anton Garcia Abril, SGAE	16
09	Francisco Patxi Mangado, Centrum voor nieuwe technologieën	18

01

ARANGUREN & GALLEGOS

Hotel Obradorio

2002-AVENIDA DO BURGO DAS NACIONS, SANTIAGO DE COMPOSTELA

Een van de belangrijkste beïnvloedende factoren tijdens het voorontwerp waren de kwaliteiten van de omgeving waarin het hotel is gesitueerd. Ten zuiden van het terrein van het voormalige sanatorium is de noordelijke campus van de Universiteit van Santiago terug te vinden, in het westen het Auditorium van Galicië door Julio Cano Lasso en in het noorden door een opmerkelijk eiken bos, sinds enkele jaren verlaten, maar van grote historische waarde. In het zuidelijke gedeelte van het terrein is rekening gehouden met het mooie honderd jaar oude Camellia-pad over de Arroyo de Sapos (paddestroom) en in het noordelijke gedeelte, het dikke eikenbos dat tot op het terrein uitwaaiert.

Drie horizontale volumes, geplaatst volgens U-vorm, zijn in twee onderverdeeld door niveaus ten opzichte van elkaar te verschuiven. De centrale opening in de westelijke gevel dient als ingang naar het hotel en als een zichtlijn naar het Auditorium van Galicië. Met de bedoeling de impact tot de omgeving tot een minimum te beperken, is gekozen voor een vrij open gevel bekleed met groene kwartsiet, een lokale natuursteen waarvan de kleur en de textuur vermengt met de omringende vegetatie.

Alle 159 kamers waarvan 8 suites hebben zicht op de kathedraal in het zuiden of op het historische eiken bos. Het restaurant serveert gerechten uit de typisch Galicische keuken. Het hotel huist een buitenzwembad, een verwarmd binnenzwembad, een sauna en een turks bad.

02 ALVARO SIZA

Galicisch centrum voor hedendaagse kunst

1988-1993 - RAMÓN MARÍA DEL VALLE INCLÁN, S. DE COMPOSTELA

Het Centro Galego de Arte Contemporánea (CGAC) bevindt zich op een van Santiago's meest symbolische plekken: aan de rand van de oude stad, naast de stadspoort waardoor de pelgrimsroute French Way de stad penetreert. Het museumgebouw is gelegen langs het klooster van San Domingos de Bonaval (momenteel een ethnografisch museum) en palmt tevens diens keukentuin in. Achter het CGAC liggen de kloostergronden die recentelijk zijn omgevormd tot publiek park, met behoud van originele paden en archeologische overblijfselen. Net zoals het park, bevindt het kunstencentrum zich op een hellend terrein, waardoor het bouwvolume is opgevat als een laatste in de compositie van platformen.

Siza's gebouw straalt respect uit voor rationalisme en Modernisme, tegelijk vermengd met zijn persoonlijke visie van architectuur en ruimte. Belijning, licht en volume vloeien samen om een architectuur te creëren die tegelijk streng en sereen is. Natuursteen is aangewend als verwijzing naar traditie en als dialoog met de omringende gebouwen. Het gebouw ontvouwt zich langs een enkele as. Hoewel het interieur wordt overspoeld met licht, is de omtrek ingesnoerd door hoge muren. De hoofdingang leidt meteen naar de tentoonstellingsruimtes, het auditorium en de bibliotheek. Het dakterras legt de plattegrond bloot en biedt prachtige zichten op Santiago's oude wijken, waardoor de strategie van de architect betreffende de integratie van het gebouw in zijn context duidelijk wordt.

Een citaat van Siza moet de lichtinval verwoorden: "Licht dwingt om relaties tussen de verschillende architectuurelementen te ontkoppelen. Licht is gerelateerd tot kleur en textuur."

03 ALVARO SIZA

Faculteit voor de Communicatiewetenschappen

1999 - AVENIDA DE CASTELAO, CAMPUS NORTE, SANTIAGO DE COMPOSTELA

De wit gepleisterde Facultad de Ciencias da Comunicación die oprijst uit een granieten basis, is behalve het Centro Galego de Arte Contemporânea het tweede werk van Álvaro Joaquim de Melo Siza Vieira in deze Spaanse stad. Het 127 meter lange en 17,5 meter brede hoofdvolume van de faculteit staat loodrecht ten opzichte van het departement filologie en past zich wat betreft gabarit aan aan de topografie en de gestelde eisen van het programma.

Net zoals Santiago – bijna volledig opgetrokken uit goudkleurige graniet – zijn de patio's, de trappenhuisen en de hellende vlakken uitgevoerd in Alicante marmer zodat het bijna onmogelijk wordt om uit te maken waar een ruimte of omgeving eindigt en een andere begint. Een dubbelhoog atrium definieert de hoofdingang en voorziet toegang naar de centraal geplaatste bibliotheek.

In het hogere gedeelte van het gebouw, toegankelijk via hellende vlakken, liften en trappen, zijn negen klaslokalen, een amfitheater en docentenlokalen ondergebracht. Studio's voor radio- en visuele kunsten en laboratoria voor audiovisuele technieken zijn gesitueerd in het lagere gedeelte van het project. Alle ruimtes zijn toegankelijk via een galerij die langs de noordzijde van het gebouw loopt. De galerij biedt tevens toegang tot drie volumes die loodrecht op de hoofdas staan. Deze organisatie creëert ambiguë ruimtes die schommelen tussen luxe en poëzie, een herkenbaar conceptueel uitgangspunt van Siza.

Het zenitale licht stroomt de bibliotheek binnen langs een reeks ingenieuze cirkelvormige en rechthoekige daklichten waarvan de plaatsingen de zon volgen.

04 ALVARO SIZA EN ISABEL AGUIRRE URCOLA Santo Domingo de Bonaval-tuin 1990 - CALLE BONAVAL, SANTIAGO DE COMPOSTELA

Het klooster van Santo Domingo de Bonaval heeft een bevoorrechte locatie op een heuvel ten noorden van Santiago. Park Bonaval, dat een oppervlakte van 35.000 m² van het eigendom van het klooster beslaat, dateert uit de twaalfde eeuw en is duidelijk te onderscheiden in drie gebieden: een tuin in terrasvorm, een oude eik en een in onbruik geraakte begraafplaats. Met veel respect is omgegaan met overblijfselen van muren, ruïnes, paden, graven en in het bijzonder de yagua natuursteen. Bij het zuiveren van stromen en fontein, is gekozen om het water zo om te leiden dat het instaat voor onderhoud van het park zelf. In de laaggelegen gebieden van het park is een kleine geometrische tuin terug te vinden die is te bereiken vanaf het klooster langsheen het antieke intelligente tracé van platformen op verschillende niveaus in overeenstemming met de hellingen. Op een van deze platformen bevindt zich het beeldhouwwerk La puerta de la música door Eduardo Chillida. Het hoger gelegen gebied zal het hoofdkwartier van de museumstichting Eugenio Granell herbergen. Een poort met een enorm linteel en een uitgehouwen omega biedt toegang aan de oude begraafplaats met een orthogonale inplanting. De gebruikte materialen zijn met extreme zorg bewerkt en refereren naar de materialenwaaier van voorheen: graniet, gras, mos, water.

05 EISENMAN ARCHITECTS Cultuurstad van Galicië

1999-2011 - MONTE GAIÁS, SANTIAGO DE COMPOSTELA

Op de Monte Gaiás, een kleine heuvel met zicht op Santiago de Compostela, is het ontwerp ontstaan vanuit de overlapping van drie informatielagen. Het stratenplan van het middeleeuwse centrum van Santiago in combinatie met een topografische kaart van het terrein vormt de eerste laag. Vervolgens is een hedendaags Cartesiaans grid over deze middeleeuwse wegen gelegd. Tenslotte, aan de hand van computer modellerende software, mag de topografie van de heuvelflank de twee vlakke geometrieën beïnvloeden, waardoor een topologisch oppervlak wordt gegenereerd dat het oude en het nieuwe in een simultaan matrix herpositioneert. Dit produceert krachtlijnen die nooit deel hebben uitgemaakt van de geprojecteerde geometrie. Ze muteren in een derde dimensie. Dit heeft een krachtige impact op de grondoppervlakte. Het is een manier om met het terrein om te gaan, niet als een enkel gegeven, niet als een basis, niet als een stabiel iets. Het breekt de iconische waarde, waardoor het wordt omgezet in een index. Het project resulteert in een glooiend oppervlak dat volume noch grondoppervlakte belichaamt. Het middeleeuws verleden verschijnt niet als een vorm van representatieve nostalgie, maar als een nieuwe en toch vertrouwelijke aanwezigheid in een nieuwe vorm.

De zes gebouwen van het Cidade da Cultura de Galicia zijn opgevat als drie koppels: het museum van Galicische Geschiedenis en het nieuwe Centrum voor Technologie; het muziektheater en de centrale diensten; en de Galicische Bibliotheek en Tijdschriftencollectie (de Hemeroteca). De paden tussen de gebouwen monden uit op publieke pleinen, die zich tussen de zes volumes schakelen.

Rondom het bebouwde oppervlak van de CCG bevindt zich het Arboretum de Galicia: een gebied voor tuinen en lokale boomsoorten, opgevat als een recreatieve en educatieve omgeving.

06 **ANTON GARCIA ABRIL** **Hogeschool voor oude muziek** 2004 - FINCA VISTA ALEGRE RÚA SALVADAS, SANTIAGO DE COMPOSTELA

De Escola de Altos Estudos Musicais de Santiago is het eerste project van Garcia-Abril, dat ook door architectuurfancy en de Mies van der Rohe Prijs wordt bestempeld als groots. De school onderstreept de lange en poëtische intensiteit van een architectuurproject dat de pure elegantie van belijning benadrukt en een constructieve durf aan de dag legt.

Het monolithische volume, opgetrokken uit natuurstenen van 35 centimeter dik en 175 centimeter hoog, erkent bepaalde aspecten van moderniteit, maar zonder de culturele, veelal primitieve aspecten van Galicië te onderkennen. Ondanks de massiviteit van de natuurstenen, bezit het gebouw tevens door zijn beperkte omvang, een lichte sfeer.

Het enige dat de vorm breekt, is een klein terras met zicht op de tuinen van Vista Alegre en het SGAE of Sociedad General de Autores y Editores (zie bespreking elders in de reisgids). Beide gebouwen zijn van dezelfde architect, hebben een erg uiteenlopende vormtaal, maar bezitten een conceptuele kern, waarin iedere gebruiker zich kan terugvinden.

07 JOHN HEJDUK, ANTONIO SANMARTIN EN ELENA CANOVAS

De torens van Hejduk

2007 - MONTE GAIAS, SANTIAGO DE COMPOSTELA

John Hejduk was een bijzonder heerschap, maakte ontwerpen die heftige discussies oproepen en heeft (misschien ook daarom) een klein, maar bijzonder oeuvre van gerealiseerde projecten. De Torres en Memoria de Hejduk, die is overleden in 2000, maken deel uit van het ontwerp van de cultuurstad van Galicië van de hand van Eisenmann. Deze twee torens werden in 1992 ontworpen door Hejduk zelf als botanische torens voor het Belvis Park in Santiago de Compostela en werden nooit opgetrokken. De torens zullen worden ingevuld met de onthaal- en informatiediensten voor de Cultuurstad. Ze zijn gebouwd rond een staalkeet van 25 meter hoog. Eén ervan is bekleed met blauw graniet, terwijl de andere volledig is beglaasd. In dit ontwerp is duidelijk hoe Hejduk was geïnspireerd door de kerk van Santiago de Compostela en dankzij een belofte die Eisenman heeft gemaakt aan John Hejduk zijn de torens uiteindelijk gerealiseerd. Eisenman en Hejduk maakten beiden deel uit van de New York Five of de zogezegde 'witte' architecten (ook Richard Meier, Michael Graves en Charles Gwathmey).

08 **ANTON GARCIA ABRIL** **SGAE** Hoofdzetel voor de vereniging van auteurs en uitgevers 2006 - FINCA VISTA ALEGRE RÚA SALVADAS, SANTIAGO DE COMPOSTELA

De nieuwe zetel van het Sociedad General de Autores y Editores ligt net buiten de muren van Santiago de Compostela. Met zicht op de beroemde kathedraal uit de elfde eeuw, is het 3.000 m² grote gebouw gesitueerd in het nieuwe Vista Alegre park. In 1995, nadat een lokale 'bank'familie zijn private tuinen schonk, werd Arata Isozaki en partners aangesproken om het masterplan van de 10 are grote tuin om te vormen tot een publieke ruimte met culturele en educatieve gebouwen. Een van SGAE's burens is de Hogeschool voor muziek van dezelfde architect (zie bespreking elders in deze reisgids).

Antón García-Abril, hoofdarchitect van Ensamble Studio ontwierp het gebouw met de voorgevel naar het park gericht. Een kunstig scherm van massieve grijze granieten blokken kris kras gestapeld, lijken de zwaartekracht uit te dagen. García-Abril koos de massieve stenen uit in een nabijgelegen steengroeve en bouwde met zijn team ter plekke een testversie van de gevel, waarbij hij tegelijkertijd de compositie en het evenwicht testte.

Achter het scherm van stenen, loopt een portiek langs de breedte van het gebouw. Een rij deuren zit verborgen in een hoge muur opgebouwd uit kunststof CD- en DVD-dozen, als een ode aan het digitale tijdperk – etherisch, efemeer en licht. 's Nachts verlichten veelkleurige LEDs de gestapelde doosjes. Gezien vanuit het park wordt de gevel een

raam van een kathedraal met de gloeiende translucente kunststof als onderdeel van het brandglas en de natuursteen als het tussenliggende lood. In een stad die eeuwen lang is gedefinieerd door religie, past de metafoor.

Even onorthodox is het interieur, dat de ontwerper onderverdeelde in vier programma-zones. 'Culturele verspreiding' bevat niet alleen opname- en postproductiestudio's, maar ook een audiovisueel laboratorium en auditoria. In 'onderwijs' zijn klaslokalen en een computerlokaal ondergebracht. 'Management' herbergt administratieve kantoren en een vergaderlokaal. Tenslotte bevat de 'publieke' ruimte een lounge voor leden, een gift shop en een klein café.

De kantoren langs de opmerkelijk neutralere straatgevel met translucente beglazing stralen een koel, uniform licht uit. In het computerlokaal ging de architect zo ver om een van de muren te bedekken met echte eucalyptusstammen, van schors ontdaan en goudglimmend gemaakt met een schimmelwerelde behandeling. Vindingrijk is echter de raamloze verdieping met in eucalyptus- en dennenstammen gestorte muren. Het resultaat kan worden geïnterpreteerd als een spookbos of een geribbeld gordijn. Een tegenoverliggende witte muur wordt overspoeld door koele LEDs waarmee opnieuw een van Galicië's natuurlijke elementen wordt gesuggereerd: de koude Atlantische Oceaan die de regio aan twee kusten omringt.

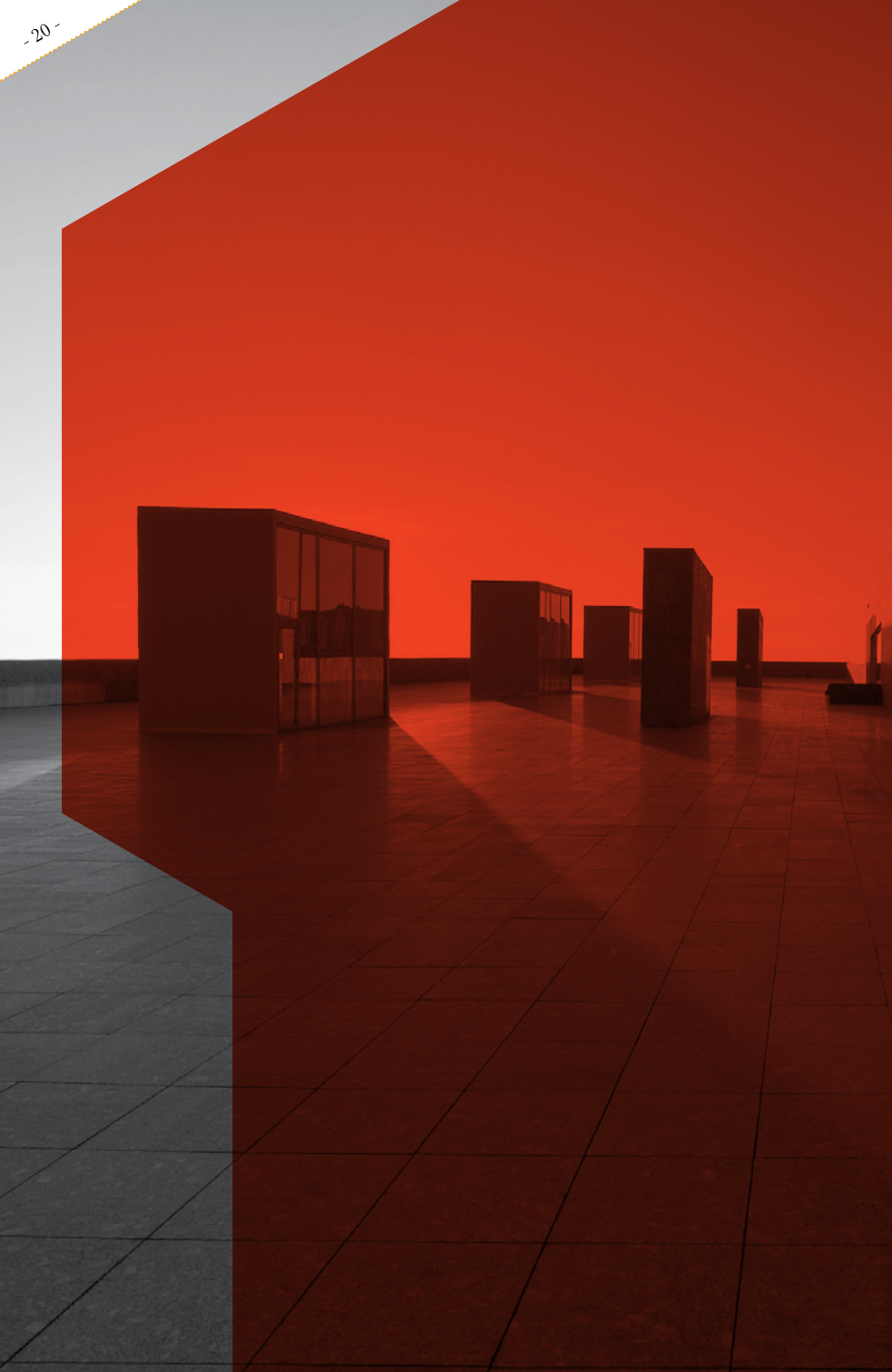
09 FRANCISCO PATXI MANGADO

Centrum voor nieuwe technologieën

2007 - RUA DE RAMON BALTAR / CONXO, SANTIAGO DE COMPOSTELA

Het Centro de Nuevas Tecnologías, gesitueerd op een 3.657,4 m² groot terrein, huisvest auditoria, computerklassen, conferentieruimtes, een bibliotheek en verwante diensten. Het is het dertiende professionele leerkrachtcentrum van de stad en het tweede dat specifiek afhangt van het Ministerie van Werk, daar alle andere onder het Ministerie van Onderwijs vallen. Het instituut biedt opleidingen in hotel management en grafische kunsten.

SPANJE

02

VIGO

SPANJE

VIGO

PROJECTEN

01 Universiteit Vigo

EMBT, Aula, sportcentrum en winkel en cultuurcentrum	24
Cesar Portela, Faculteit voor Rechterlijke Wetenschappen en Werk	26
Alberto Noguerol + Pilar Diez Vazquez, Centrale bibliotheek	27
02 Bonell i Gil arquitectes, Sede de la Junta de Galicia en Vigo	28
03 Mansilla & Tunon, Stichting Pedro Barrié de la Maza	29
04 Alfonso Penela Fernandez, Meubelzaak Sirvent	30
05 Guillermo Vasquez Consuegra, Plaza de la Estrella en andere pleinen	31
06 Cesar Portela, Verbum - Casa das Palabras	32
07 Cesar Portela & Aldo Rossi, Museo do Mar de Galicia	33

01

EMBT (ENRIC MIRALLES EN BENEDETTA TAGLIABUE)

Aula, sportcentrum en winkel en cultuurcentrum, Universiteit Vigo

1999-2003 - CAMPUS AS LAGOAS-MARCOSENDE, VIGO

Het masterplan van de universiteitscampus gaat uit van een 'naakte' berg zonder bomen en met een aantal schijnbaar willekeurig ingeplante gebouwen. Deze gebouwen krijgen een structurele organisatie door de invoeging van nieuwe constructies, zoals een plein waarop de aula oprijst en waarrond de campusgebouwen zijn georganiseerd.

Voor de aanleg van het plein is heel wat aarde afgegraven. EMBT wil de dynamiek van deze grootschalige ingreep in het landschap duidelijk maken in de vormtaal van de eerder agressief ogende aula. In tweede instantie symboliseren de opgetilde massa en de bescheiden raamopeningen de ontbrekende bomen. In tegenstelling hiermee is het bouwvolume met winkels, restaurant en bar deels ingegraven en opgevat als verderzetting van de berg. Miralles en Taglibue houden ervan hun werk als een deel van het landschap te beschouwen.

Galicië kon tussen 1495 –de oprichting van de universiteit van Santiago de Compostela- tot 1980 geen nieuwe universiteit op zijn naam schrijven. In de tachtiger jaren echter zullen twee nieuwe campussen, afhankelijk van de Universiteit van Santiago de Compostela het licht zien: de universiteit in A Coruña en deze in Vigo. Nauwelijks een decennium later verwerven beide onafhankelijkheid. In dit licht werd de campus voorzien van diensten zoals winkelen, ontspanning (Zona Deportiva Cubierta) en cultuur (Zona Comercial y Teatro / Cine).

Benedetta Tagliabue, de weduwe van de Spaanse architect Enric Miralles die in 2000 plots overleed aan een hersentumor, wordt aanzien als een van de beste Catalaanse architecten, hoewel zij van Italiaanse afkomst is.

ALFONSO PENELA FERNÁNDEZ

Residentie voor studenten

2000-2002 - CAMPUS AS LAGOAS - MARCOSENDE, VIGO

Gesitueerd op de helling van een heuvel, maakt het terrein deel uit van een impressionant solitair landschap zonder vegetatie omwille van felle wind. Het 'Edificio Ciencias Jurídicas & Trabajo' neemt de complexiteit van de topografie zoals de steile helling en de boogvorm van de golvende heuvelflank als uitdagende randcondities en niet als ongemak. De visuele dualiteit van een dergelijke site is terug te vinden in het panoramische zicht op de vallei in de verte en tegelijk het introverte uitzicht op de helling zelf. Het antwoord van Cesar Portela op deze gegevens is een tegelijk lineair en gebogen gebouw met vier vleugels dat de heuvel nauwelijks penetreert. Doordat de vleugels zich aanpassen aan de hellingen van het terrein, komen ze alle samen op één punt dat tegelijk het zwaartepunt en de ingang is van het complex.

Een enkele gang langs de tweede verdieping van elke vleugel biedt toegang tot alle verdiepingen via trappen die telkens vier eenheden bedienen. Op die manier heeft twee derde van de eenheden zicht in twee richtingen. Tenslotte, op verzoek van de bouwheer, is een bijkomende gang gebouwd waardoor slechts één derde van de units zijn opengetrokken in twee richtingen.

Omdat het gebouw beschermt tegen weersomstandigheden, worden gebieden gecreëerd waarin bomen kunnen groeien. Tegelijk versterkt ook de natuur het kunstmatige.

ALBERTO NOGUEROL DEL RIO + PILAR DIEZ VAZQUEZ

Centrale bibliotheek, Universiteit Vigo

1998 - CAMPUS AS LAGOAS - MARCOSENDE, VIGO

Het gebouw wordt door de architecten zelf omschreven als een grote vlakte met insnijdingen en uitstulpingen, deels hellend, deels overkapt en uitgevoerd in hetzelfde materiaal als de bergen errond. Bovendien schrijft het ontwerp zich in in een eigen topografie waardoor een niveauverschil van zes meter continu en zonder breuklijn wordt overbrugd. In het interieur beantwoordt het gebouw aan de functies en eisen van een bibliotheek in verscheidene en verschillende convergerende platformen. De leesalen en consultatieruimtes kregen een aantal verlichte kernen in combinatie met talrijke daklichten.

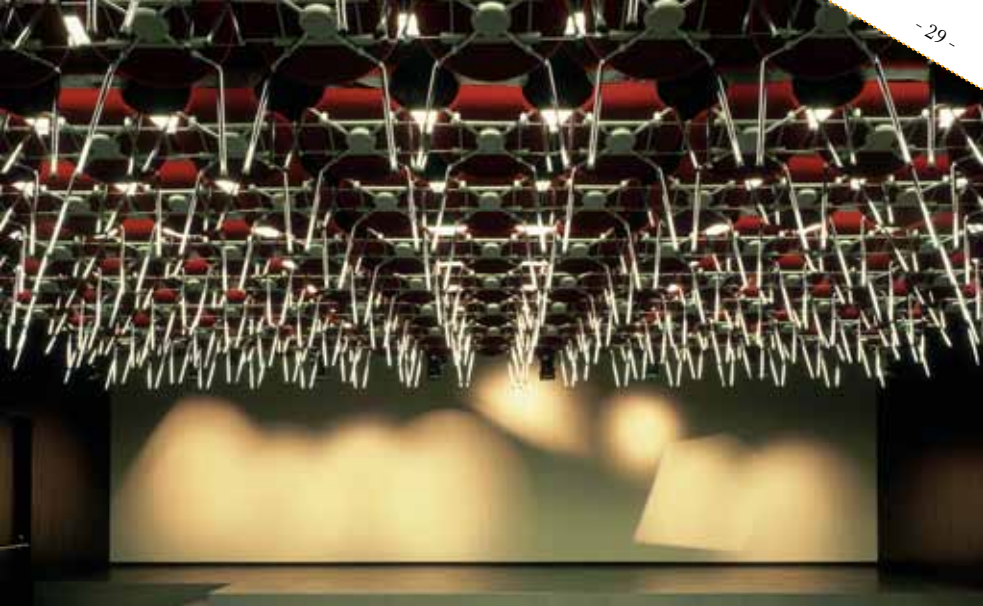

02 BONELL I GIL ARQUITECTES

Sede de la Junta de Galicia en Vigo

1995 - PLAZA DE LA ESTRELLA, VIGO

Esteve Bonell is een Spaans architect afkomstig uit Girona en is gast-professor in Lausanne en Parijs. Hij associeerde eerst met architect Francesco Ruis en later met Josep Maria Gil. Deze hoofdzetel van 27.000 m² bestaat uit graniet, gras, mos, water en onderlinge combinaties die onbedoeld vervallen.

03 MANSILLA & TUNON

Stichting Pedro Barrié de la Maza

2005 - POLICARPO SANZ 31, VIGO

Het 2.750 m² grote gebouw uit 1919 van architect Manuel Gómez Román is gelegen in het hart van het dichtst bewoonde en geïndustrialiseerd gebied in Galicië en biedt een programma van educatie, onderzoek, cultuur en sociale diensten. Het project biedt een hedendaags, evenwichtig en accuraat antwoord op de bestaande constructie van het gebouw en de vereisten voor raam- en deuropeningen. In de 'doos der wonderen' kan elke denkbare activiteit worden georganiseerd dankzij een multifunctioneel, dynamisch en verschuivend podium.

Elke verdieping van het gebouw is georganiseerd volgens dezelfde uitgezette lijn met twee verschillende zones. Eén ruimte loopt parallel langs de gevel en een bredere bezet het interieur van het bouwblok. De eerstgenoemde fungeert als een belichaming van respect voor het bestaande gebouw en vervult de functie van een circulatieruimte op elke verdieping. Twee grote glazen liften met aanpasbare transparantie zijn terug te vinden tussen deze zones.

De inkomhal is de belangrijkste ruimte in het gebouw: een extreem hoog, ruimtelijke lobby die flexibel is om te vormen tot een waar 'activiteitenpodium'. Hoogstaande technologie zorgt ervoor dat de vloer kan worden aangepast, dat panelen kunnen worden verborgen en gordijnen kunnen worden gezakt. De twee bovenliggende verdiepingen zijn open, multi-functionele tentoonstellingsruimtes. De bovenste verdieping huist het auditorium met verwijderbare zitplaatsen.

04 ALFONSO PENELA FERNANDEZ

Meubelzaak Sirvent

2002 - GRAN VÍA 129, VIGO

Het in oorsprong erg industriële gebouw gaat niet onopgemerkt voorbij, ook niet voor nationale prijsjury's die Penela zowel de Enor de Galicia-prijs als de FAD-award voor architectuur hebben toegekend. Volgens de jury heeft hij uitstekend op een economische, architecturale en constructieve manier gebruik gemaakt van de karakteristieken van een industriële constructie en vat de uitgedachte huid op een rijke en gevarieerde wijze de lichten en dus het leven van de stad en de straat.

05 GUILLERMO VASQUEZ CONSUEGRA

Plaza de la Estrella en andere pleinen langs de kust

1995-2004 - PASEO MARÍTIMO, ESTACIÓN DE RÍA,
PLAZA DEL BERBÉS EN PLAZA DE LA ESTRELLA TE VIGO

Plaza de la Estrella is een publieke ruimte die wordt gevormd door de achterzijde van vier institutionele gebouwen. De mond van de tunnel ten zuiden van het plein wordt benadrukt door een opgetild volume dat een café restaurant huist en door trappen en platforms die een spel met het niveauverschil aangaan. Daar waar de Elduayen tuinen en de zee elkaar raken, plaatst Guillermo Vasquez Consuegra een U-vormig gebouw dat aan de hand van zachte hellingen uit het terrein oprijst. Deze hellende publieke ruimte, geschakeld rondom een langwerpige centrale ruimte, huisvest een bureau voor toerisme en tevens een cafétaria en restaurant. Wat betreft de tuinen langs de kust, voorziet het ontwerp in nieuwe voetgangerspassages waarbij een zekere hiërarchie wordt bereikt in de breedte en capaciteit van rustruimtes en routes. Op het einde van de tuinen staan twee kleine gebouwen. Een klein paviljoen, dat uit weinig meer bestaat dan een dek, ondersteund door twee volumes, herbergt ondergrondse faciliteiten en camoufleert leidingen. Tegelijk definieert het de nieuwe ingang tot de tuinen. Het watervlak is een intelligente oplossing voor de opname van lucht voor de ventilatie van de tunnel. Aan oostelijke zijde van de kuststrook moest heel wat technische uitrusting onderdak vinden: generatoren, tunnelventilatie, toegang tot de parking e.d. Een reeks gesloten en gelijkaardige bouwwerken met aluminium lamellen lossen het probleem op het plein op terwijl nieuwe stedelijke ruimte wordt gedefinieerd. Een grote pergola verbindt alle onderdelen met elkaar. De ingreep is voltooid met de constructie van een fontein van 30 meter diameter en hellende watervlakken in CorTen staal.

Paseo Marítimo (1997-1998), Estación de Ría (2000-2001), Plaza del Berbés (2001-2003), Plaza de la Estrella (2002-2004)

06 CESAR PORTELA Verbum - Casa das Palabras 2002 - AVENDIDA DE SAMIL 17, VIGO

Verbum - Casa das Palabras is een interactief museum van meer dan 5.000 m² groot, gerelateerd aan alle menselijke communicatieaspecten. In de culturele en recreatieve ruimte kunnen bezoekers actief deelnemen aan alle tentoongestelde elementen. Gezien de betekenis van de Latijnse term Verbum (= woord) als een referentie naar een minimum van betekenis, is de inhoud van het museum onderverdeeld in vier onderwerpen: taal, wetenschap, literatuur en technologie.

De vier verdiepingen zijn met elkaar verbonden door een lichtput met verticale circulatie. Samengevat bestaat het project ook gewoon uit dozen die onderling zijn verbonden en weer andere dozen bevatten. Dit resulteert in intergerelateerde ruimtes en situaties waarin de bezoekers de rijkdom, de complexiteit en het ongewone van de wereld van het woord ontdekken. Dit spel van veranderende ruimtes is net zoals het spel van het leven.

In de tuin staat een bronzen sculptuur van Sergio Portela, in de ingang van het auditorium is 'A censura' terug te vinden, een werk van Manuel Coia, en tenslotte domineert een fresco door José Mª Báez, 'As palabras', de centrale ruimte.

07 CESAR PORTELA & ALDO ROSSI Museo do Mar de Galicia

2002 - AVDA ATLANTIDA 160, VIGO

Het complex gedraagt zich als een deel van de stad dat de transitie belichaamt tussen de Aarde en de Zee. Het is ontworpen als een enkele ruimte met een eigen identiteit, gedeeltelijk omgeven door een muur, gedeeltelijk door de zee. De uitdaging bestond erin een evenwichtige sequentie te bereiken van tuinen door gebouwen en binnenplaatsen, over plaza's en promenades, tot bruggen en pieren. Een samenvloeiing tussen natuur en cultuur.

Het spel is een scenario dat niet compleet is zonder de aanwezigheid van de gebruikers. De verschillende pleinen met eigen identiteit en proportie bieden prachtige zichten op het unieke landschap en de activiteit van de zee. De Patio de la Palmera, de Mirador de Poniente, de Plaza del Puerto, de Windward Plaza, de Galleria Taberna del Puerto, de Patio Leeward Square Faro, de uitkijkpunten vanuit de basis of de vuurtoren stellen een waaier aan plaatsen voor, wat het voor elke bezoeker mogelijk maakt een eigen plek te vinden.

PORTUGAL

03

PONTE DE LIMA

PORTUGAL

PONTE DE LIMA

PROJECTEN

01	Joao Alvaro Rocha, Bureau voor toerisme	38
02	Jose Guedes Cruz, Gemeentelijke overdekte marktplaats	39
03	Topos Arquitectura, Casas no golf + aldeamento turistico	40
04	Topos Arquitectura, Clubhuis golfterrein	41
05	Topos Architecture, Golfhotel	42
06	Jose Guedes Cruz, Pousada de Juventude	43
07	Jose Guedes Cruz, Yachtclub	44
08	Jose Guedes Cruz, Zwembad en turnzaal	45
09	Jose Guedes Cruz, Landelijk museum	46
10	Fernando Tavora, Polytechnische school voor agricultuur	47
11	Jose Manuel Carvalho de Araujo, Paardenpiste en veemarkt	48
12	Eduardo Souto de Moura, Twee huizen in Ponte de Lima	49

O1

JOAO ALVARO ROCHA

Bureau voor toerisme

2005 - RUA AGOSTINHO JOSÉ TAVEIRA, PONTE DE LIMA

Het 'Officina de Turismo' is temidden het stadshart gesitueerd en biedt een fel contrast met de omliggende historische gebouwen. Net zoals vele Portugese architecten, gebruikt ook Rocha streekgebonden materialen, zoals deze gele graniet, maar dan op een uitermate hedendaagse manier toegepast. Een strakke betonnen doos met open koppen en bekleed met koper voert als het ware een evenwichtsoefening uit op een granieten sokkel.

02 JOSE GUEDES CRUZ Gemeentelijke overdekte marktplaats

1998-2002 - RUA DO MERCADO, PONTE DE LIMA

De locatie en de constructie van de markthal van Ponte de Lima staat al ter discussie sinds de oprichting in 1927. Zeventig jaar later was de statige en dominante aanwezigheid van het gebouw tussen de platanen op het plein nog steeds voelbaar. Het ontbreken van een nooit uitgevoerde vierde vleugel en de metalen dakconstructie bekleed met zink waren doorslaggevende redenen om de restauratie aan te vatten, de oppervlakte voor winkels uit te breiden en een ondergrondse parkeerplaats te creëren.

Omwille van de bouw van de ondergrondse parking sneuvelen de oostelijke en zuidelijke vleugels, die zijn vervangen door een nieuwe vleugel van twee verdiepingen, waarbij de commerciële oppervlakte dus gelijk bleef. De ontstane U-vorm richt zich met de overdekte binnenruimte dan ook naar de stad en de rivier.

Grote, maar toch elegante metalen portieken overkappen de 'Mercado Municipal'. Zij ondersteunen de houten dragers van de geprinte glasplaten als nieuwe overkapping van de binnenkoer. De hoogte van de nieuwe sokkel is bepaald door de bestaande, die op zijn beurt is ingegeven door het waterpeil wanneer de rivier Lima uit zijn oevers treedt.

Dit gebouw valt op door het duidelijke onderscheid met de bestaande constructie, door de hedendaagse materiaalkeuze van koper en glas en de afwerking waardoor het niet-lokale bouw materiaal toch een zekere tijdloosheid krijgt. Enerzijds komt het geheel over als een defensieve constructie ten opzichte van de uit zijn oevers tredende rivier Lima, anderzijds symboliseert de lichtheid van de nieuwe materialen een openstellen van het traditionele marktlevens.

03 TOPOS ARQUITECTURA

Casas no golf + aldeamento turístico

2003 - QUINTA DE PIAS — FORNELOS, PONTE DE LIMA

De ingreep van Topos Arquitectura bestaat uit 4 delen: een verkaveling waar bouwpercelen worden verkocht, een vakantiedorp, een hotel en de restauratie van een ruïne tot clubhuis. De verkaveling zelf raakt niet aan de beboste heuvelrug die het architectenbureau wil vrijhouden. Een voorbeeldwoning, enkele vooraf uitgewerkte projecttypologieën en verkavelingsvoorschriften zoals de bepaling van de volumetrie en de materialiteit hebben echter enkele desastreuze uitvoeringen niet kunnen uitsluiten.

Het intense programma van 86 woningen voor het vakantiedorp tracht zich evenwel te verzoenen met de natuur en de glooiing van het terrein en voldeed aan gestelde eisen omtrent fasering, budget en uitzicht. Uitgangspunten van Topos waren om stedelijkheid in het landelijke te brengen, het private in het collectieve te respecteren en de eigenheid van de omgeving in de schijnwerper te zetten. Het eindresultaat van deze zoektocht is de repetitie van de combinatie van een half ingegraven duplex woning met bovenliggend appartement. De gevel die uitsteekt op het landschap is voorzien van hoge glaswanden, de blinde gevels van de toegangszijde kregen aluminium lamellen als gevelcosmetica.

04 TOPOS ARQUITECTURA Clubhuis golfterrein 2003 - QUINTA DE PIAS — FORNELOS, PONTE DE LIMA

Het is niet echt de gewoonte meer in de nieuwe Archipel-reisgidsen om bepaalde projectbesprekingen zomaar over te nemen, maar deze willen we jullie niet onthouden.

Een oude breukstenen muur, een stenen trap en vervallen bijgebouwen.

Het geheel als een overwoekerde wildernis. In de verte een oude hoeve die de vallei van de rivier Lima tussen de Magdalena-heuvel en de stad Ponte de Lima domineert. Daaromheen een golfterrein in opbouw. De ruïne moet een clubhuis worden: een restaurant, bar, salons, een winkel, administratie en buddy parking.

Om het stereotype beeld van een clubhuis te overstijgen gebruiken we beelden van Wright, Neutra en Scarpa.

De ruïne afbreken... De materialen in situ gebruiken om grote lijnen in natuursteen uit te zetten. De grote lijnen verbinden met beton en staal. Geraffineerde details. Doorkijken en inkijken, een eik, een perspectief.

... eenmaal het gebouw gerealiseerd:

Deelnemen aan een Portugese architectuurwedstrijd. Genomineerd worden. Uitgesloten worden van de prijs, omwille van de nationaliteit van een van de architecten.

05

TOPOS ARCHITECTURE

Golfhotel

2003 - QUINTA DE PIAS — FORNELOS, PONTE DE LIMA

Het hotel fungeert als een verbinding tussen het clubhuis en het toeristische dorp, die beide een verschillende architectuurtaal bezitten. Vanuit deze ontmoeting ontstaan twee gestapelde volumes. Een dienstenvleugel aanleunend bij de architectuurtaal van het clubhuis dankzij een sokkel in staal en natuursteen; en een gefragmenteerde doos samengesteld uit aluminium zonneschermen en gepleisterde vlakken die 40 kamers herbergt. Een gepleisterd vlak plooit open en strekt zich als een verbinding tussen beide volumes uit in de vorm van een dakplaat boven de inkomhal en de naastliggende overdekte parkeerzone.

06 JOSE GUEDES CRUZ

Pousada de Juventude

1999 - 2003 - RUA AGOSTINHOS JOSE TAVEIRA, PONTE DE LIMA

In 1998 schrijft de gemeente Ponte de Lima de opdracht uit om een hedendaagse jeugdherberg uit te werken met 60 slaapplekken. Het lange en smalle rechthoekige perceel met sterke helling is gesitueerd tussen het Centrum voor Kunst en Cultuur, een voormalig slachthuis en een verkaveling voor eengezinswoningen. Een langwerpig volume is door ronde kolommen opgetild naar een voldoende hoog niveau om vanuit de kamers uitzicht te hebben op de rivier die onder een nieuwe brug doorstroomt en zich vervolgens langs een bocht een weg baant naar de zee in het westen. In contrast met het opgetilde, door houten tussenschotten geritmeerde volume in zichtbeton, staat het dienstenvolume dat is uitgevoerd in een lokale granietsort.

07 JOSE GUEDES CRUZ Yachtclub

1995-1998 - RECHTEROEVER VAN DE RIVIER, PONTE DE LIMA

Deze kleine en historische stad heeft steeds geleefd van de rivier Lima en ook nu, sinds de komst van de nieuwe brug, kan ook het zakelijke district –toegepast op nautische activiteiten– zich uitbreiden aan de andere kant van het water. Dit bood de perfecte gelegenheid om ook een 'Centro Náutico' op te richten. Omdat Ponte de Lima weet dat de rivier regelmatig tot het uiterste opstijgt, zijn langs de rivier een aantal platformen voorzien, alle voorzien op mogelijke waterpeilen. Muren van graniet moduleren het terrein en de verbinding met het water.

08 JOSE GUEDES CRUZ

Zwembad en turnzaal

2001 - LANGS DE RIVIER NAAST HET CENTRO NAUTICO, PONTE DE LIMA

Integratie binnen de context en de omgeving is nooit eenvoudig, en zeker niet wanneer de interventie is voorzien naast een gebouw van dezelfde auteur of wanneer het landschap reeds is aangelegd door dezelfde hand.

De dienstgebouwen van het zwembad zijn transitiegebouwen tussen een aantal volumes met een strakke vormelijkheid: het 'Centro Náutico' (zie elders in deze reisgids) en de 'Jardim dos Labirintos', een ontspanningszone met labyrinthische invulling door landschapsarchitect Francis M. Caldeira Cabral.

Dankzij een vruchtbare combinatie van beide aspecten, het gebouwde en het natuurlijke, is de vormtaal van de dienstgebouwen voor het zwembad tot stand gekomen. Samengesteld uit grote horizontale vlakken gedragen door metalen kolommen, is het ontwerp (turnzaal en dienstruimtes) opgetild om schade door overstroming te voorkomen. Grote oppervlaktes glasbouwstenen op granietblokken (voor het zwembad) of beton (voor de machinezaal) contrasteren met de muren, hekwerken, belvédères, pergola's en het groen.

09

JOSE GUEDES CRUZ

Landelijk museum

1998-2000 - CAMINO DA OLIVEIRA, PONTE DE LIMA

Het 'Museu Rural' is een interessante case study om de evolutie te zien tussen project en verwezenlijking wat betreft te recupereren gebouwen die slecht waren geconserveerd. Het oorspronkelijke ontwerpvoorstel voor het museum op de rechteroever van de rivier Lima heeft veel wijzigingen gekend door de verrassingen die tijdens de uitwerking aan de oppervlakte kwamen.

Bij de ontmanteling kwamen heel wat interessante en minder interessante elementen aan het licht die verstopt zaten onder pleisterlagen en verf.

Het uiteindelijke resultaat is een versmelting van het bewaren en reconstrueren van de waardevolle gebouwdelen en zachte eigentijdse toevoegingen.

10 FERNANDO TAVORA

Polytechnische school voor agricultuur

1987-1993 - ESTRADA DE MADALENA EM 523 PONTE DE LIMA

De doelstelling van het project was zeer duidelijk: een polytechnische school voor agricultuur installeren in het hoofdgebouw en de omliggende boerderij van het klooster 'Refóios do Lima'. Beide waren in erg slechte staat omwille van de zeer vele aanpassingen aan andere functies sinds het ontstaan van de kloosterorde in 1154 (tot 1834). Het complex is gelegen tussen Ponte de Lima en Ponte da Barca, op een helling die deel uitmaakt van het mooie landschap van Ribeira Lima.

Het programma voor de school hield in eerste instantie geen rekening met de specificiteit van de bestaande gebouwen, maar liet tegelijk een zekere flexibiliteit en creativiteit toe tengevolge van de druk die het historisch erfgoed legde op het geheel. Vanuit deze spanning is het project ontstaan. Tavora heeft gepoogd het gebouw functioneel te laten versmelten met zijn omgeving door de historische continuïteit en culturele waarde te behouden. Het programma is deels ingevuld door bestaande constructies opnieuw te gebruiken volgens hun specifieke natuur. Een aantal installaties zijn volledig nieuw opgetrokken omwille van de onmogelijkheid tot aanpassing of door gebrek aan bestaande gebouwen.

Het project betreft een nieuwe moderniteit die zichzelf in vraag stelt tussen het verleden dat moet worden geobserveerd en de toekomst die moet worden gebouwd.

11

JOSE MANUEL CARVALHO DE ARAUJO

Paardenpiste en veemarkt

2007 - AAN DE RECHTEROEVER VAN DE RIVIER BOVEN HET STADJE

Zowel de 'Fera do Carvallo' (paardenpiste) als de 'Feira do Gado' (veemarkt) zijn seizoensgebonden architectuur, net zoals de overdekte marktplaats in Ponte de Lima. In tegenstelling tot laatstgenoemde hebben de tweelingsconstructies echter reeds onderdak geboden aan uiteenlopende activiteiten en evenementen.

12

EDUARDO SOUTO DE MOURA

Twee huizen in Ponte de Lima

2007 - ESTRADA EM10-EN307, PONTE DE LIMA

Op een sterk hellend terrein zijn twee woningen met hetzelfde programma terug te vinden die tot een compleet verschillende oplossing hebben geleid. Twee thema's kunnen worden getest: opgaan in het landschap, waar het gevoel van schuilen en nabijheid overheerst; of oprijzen uit de helling om een dieptezicht te krijgen op de bergen. Twee bouwsels, één programma, twee verhalen, "het tegengestelde is ook waar..." aldus Tavora.

PORTUGAL

04

VIANO
DO CASTELLO

MONTANHA
DE SANTA
LUZIA

08

ESTATUA DO SANTO
(SANTO SANTO)

PARQUE
DE SANTA LUZIA

BASILICA
DE SANTA
LUZIA

MARQUESE

Escola Superior
de Engenharia

HOSPITAL
DE SANTA
LUZIA

CAMPO DO
SPORT CLUB
VIANENSE
DR. JOSÉ MATOS

IGREJA
DA SINDONA
DA AGONIA

CAMPO
D'AGONIA

CAMPO
DO CASTELO

CASTELO DE
SANTIAGO
DA BARRA

07

IGREJA
STA. CECILIA

01

CONVENTO DE
S. DOMINGOS

ESTACAO

TEATRO

INSTITUTO
POLITECNICO

MUSEU
DO TRAI

HOSPITAL
VETERINARIO

HOSPITAL
DE S. JOSE

HOSPITAL
DE S. JOSE

HOSPITAL
DE S. JOSE

HOSPITAL
DE S. JOSE

HOSPITAL
DE S. JOSE

HOSPITAL
DE S. JOSE

HOSPITAL
DE S. JOSE

HOSPITAL
DE S. JOSE

HOSPITAL
DE S. JOSE

HOSPITAL
DE S. JOSE

HOSPITAL
DE S. JOSE

CAMARA

HOSPITAL E IGREJA

CAPELA DAS
ALMAS PURAS

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

09

MERCADO

CONVENTO DE S. JOSE

CONVENTO DE S. JOSE

CONVENTO DE S. JOSE

CONVENTO DE S. JOSE

CONVENTO DE S. JOSE

CONVENTO DE S. JOSE

CONVENTO DE S. JOSE

CONVENTO DE S. JOSE

CONVENTO DE S. JOSE

CONVENTO DE S. JOSE

CONVENTO DE S. JOSE

CONVENTO DE S. JOSE

CONVENTO DE S. JOSE

10

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

IGREJA DE S. JOSE

RIO

LIMA

CAS. COMERCIAL

DOCA

PORTUGAL

VIANO DO CASTELLO

PROJECTEN

01	Paola Santos, Viana Polis huizenblok	54
02	Eduardo Souto de Moura, Multifunctioneel paviljoen - Colloseum	55
03	Fernando Tavora, Administratieve gebouwen	56
04	Alvaro Siza Vieira, Bibliotheca Municipal	57
05	Alvaro Siza Vieira, Bibliotec Universitario	58
06	Fernando Tavora, Bureau de Turismo	59
07	Fernando Tavora, Amfitheater van het Polytechnisch Instituut	60
08	Paola Santos, Ontvangstgebouw ruïnes	61
09	A. Costa, S. Fernandez en J.Gomes, Woningbouwcomplex	62
10	Jorge Albuquerque, Axis Viana Business & SPA Hotel	63

O1

PAOLA SANTOS

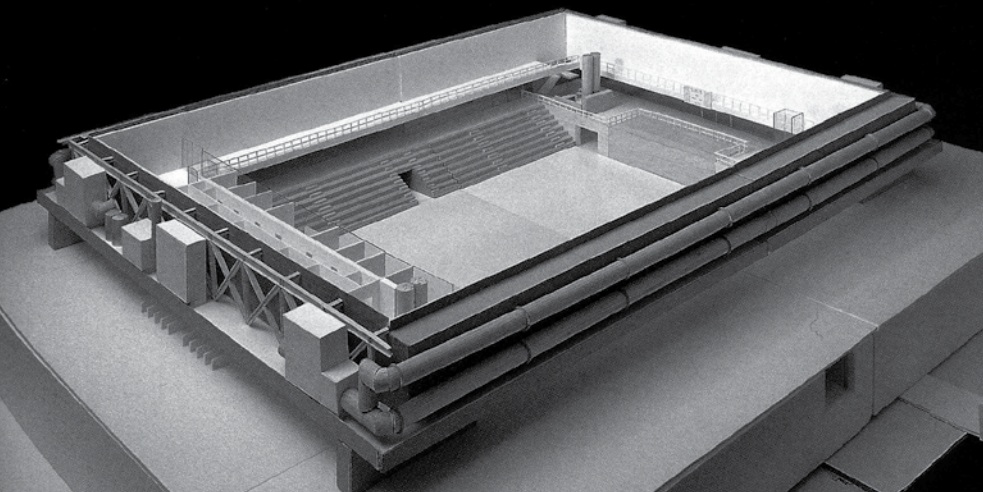
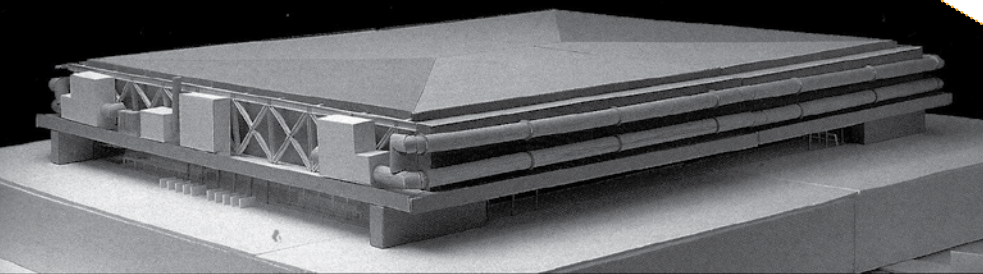
Viana Polis huizenblok

2001-2006 - ALAMEDA ALVES CERQUEIRA, VIANA DO CASTELO

Viana do Castelo's stadscentrum is recentelijk aangepakt door de straten en pleinen opnieuw aan te leggen. Vier kilometer aan wandelroutes en stedelijke fietspaden zijn toegevoegd, de groene ruimte is uitgebreid en de toegang ertoe is eenvoudiger gemaakt. Nieuwe culturele, sport- en sociale faciliteiten van de hand van vooraanstaande Portugese architecten zijn opgetrokken langs de oevers van de rivier.

Tegenover de Atlantische haven, blazen twee gebouwen van 90 meter lang, parallel aan de omliggende straten, het bouwblok in het historische centrum van de stad aan de oevers van de rivier Lima opnieuw leven in. De opdracht bestond erin om 36 woningen te ontwerpen gecombineerd met commerciële en publieke ruimtes waaraan het in dit gedeelte van de stad ontbreekt. Het bestaande terrein was een complex en dicht bebouwd gebied waarop modulaire eenheden in de vorm van pakhuizen waren terug te vinden, tot 3 à 4 verdiepingen hoog gestapeld. De strenge modulering voor de twee nieuwe gebouwen doet het ontwerp perfect in het profiel van de stad passen. Het licht, het prachtige uitzicht over de rivier en de relatie tot de publieke ruimte verantwoorden de overvloedige toepassing van glas en brede balkons.

De publieke ruimte kreeg vorm als een open plein in het bouwblok met een tuin en een beeldhouwwerk van kunstenaar José Pedro Croft.

02 EDUARDO SOUTO DE MOURA Multifunctioneel paviljoen - Colloseum

NOG TE BOUWEN (±2010) - HAVEN VIANA DO CASTELO

Het multifunctionele paviljoen vindt tengevolge van het programma qua schaal moeilijk aansluiting bij de eerder lage omliggende gebouwen van de hand van Fernando Távora and Alvaro Siza Vieira. Die krachtige volumineuze aanwezigheid is gecamoufleerd door een doorlopend, lineair gelijkvloers en daarboven een platform dat alle noodzakelijke mechanische uitrusting herbergt.

Het beeld is afkomstig van een gelijkvloers industrieel gebouw waarin de gevel een expressieve technische verdieping wordt. Ook het naastliggende hospitaalschip ingericht als permanent museum liet ons niet onverschillig.

03 FERNANDO TAVORA

Administratieve gebouwen

2007 - PRAÇA DA LIBERDADE, VIANA DO CASTELO

In het kader van het Portugese Polis-project, heeft de stad rondom de Praça da Liberdade, een voormalig parkeerterrein aan de oever van de rivier Lima, een rist moderne gebouwen gerealiseerd. Fernando Tavora stelde het stedenbouwkundige plan van deze omgeving op. De gebouwen zelf zijn van de hand van Fernando Tavora (administratie), Alvaro Siza (bibliotheek) en Eduardo Souto de Moura (Colosseum, de multifunctionele zaal moet nog worden gebouwd).

Aan beide zijden van een plein dat als een verlengstuk fungeert van de Avenida de Combatantes en dat is getooid door veertig fontein (zo veel als Viana parochies heeft) en een monument van José Rodrigues, schakelen twee symmetrisch opgebouwde volumes met gelijke breedte maar verschillende diepte zich onopvallend en tegelijk monumentaal in het masterplan.

Op niveau -1 bevindt zich een ondergrondse parking voor 347 wagens. De verdieping huist administratieve functies, terwijl het gelijkvloers negen commerciële ruimtes herbergt voor o.a. café's en restaurants; publiekstoegankelijke administratieve functies en toegangen naar de verdieping en de garages.

Grote raampartijen voegen zich naadloos in de gevelvlakken, stimuleren de circulatie en het plaatsen van terrassen waardoor er een nauw contact ontstaat met de omgeving en de rivier.

04

ALVARO SIZA VIEIRA

Bibliotheca Municipal

2004-2006 - RUA CÂNDIDO DOS REIS, VIANA DO CASTELO

De nieuwe 3.130 m² grote bibliotheek speelde – net zoals de gebouwen van Tavora – een centrale rol in het Portugese voorzitterschap van de Europese Unie (7 en 8 september 2008).

In haar nieuwe functie als bibliotheek huisvest het wit betonnen gebouw van 43 bij 43 meter op het gelijkvloers de technische uitrusting, kantoren en ruimtes voor naslagwerk en opslag, waardoor de van scheidingsmuren ontdane verdieping vrij komt voor leeszalen voor volwassenen en kinderen. Een centrale patio van 20 bij 20 meter bewerkstelligt een constante relatie tussen visuele ruimtes, tussen de stad en het water. Dankzij de panoramische lintramen met uitzicht op de rivier Lima en het historische centrum en dankzij door de architect ontworpen typische daklichten worden de ruimtes overspoeld door daglicht. 's Nachts zijn de leeszalen verlicht door lichtarmaturen aan de boekenrekken. Van tafels tot deurknoppen, alles in de bibliotheek is van de hand van Siza.

Het eenvoudige, orthogonale project met een grote consequentie in lijnvoering, materialen en kleuren "ontvangt de complexiteit van het leven", aldus Siza.

05

ALVARO SIZA VIEIRA

Bibliotec Universitario

CAMPUS - AVENIDA DO ATLANTICO

06 FERNANDO TAVORA
Bureau de Turismo
LARGO DE JAO COSTA

07 FERNANDO TAVORA

Amfiteater van het Polytechnisch Instituut

1989 - PRACA GENERAL BARBOSA - LARGO DE SAO DOMINGO

Het Anfiteatro Instituto Politecnico met 400 zitplaatsen is in zijn volumetrie duidelijk verankerd met het naastliggende Rego Barreto Paleis en de Sao Domingoskerk. De continuïteit is versterkt door een lager aansluitend volume verbonden met de straat aan de zuidzijde. De hoofdingangen zijn gesitueerd in de patio van het polytechnische complex.

08 PAOLA SANTOS

Ontvangstgebouw ruïnes

2001- CITÂNIA DE SANTA LUZIA VIANA DO CASTELO

Als contrast met een eerder uitgevoerd project voor archeologen in Mirobriga (2001) – een bijna efemere constructie in dialoog met het vlakke en open landschap – ontwerpt Paola Santos voor de top van de heuvel in Viana do Castelo een zwaar en gesloten ontvangstgebouw.

Het in zichtbeton opgetrokken ontwerp is uiterst strak, gemoduleerd en gesloten naar buiten, met uitzondering van een groot raam in de ontvangstruimte dat uitzicht biedt op ruïnes van cirkelvormige massieve muren. Drie binnentuinen benadrukken de onderverdeling in het programma: een publieke zone, kantoren en een archeologisch labo.

09 A. ALVES COSTA, S. FERNANDEZ EN JOSE LUIS GOMES

Woningbouwcomplex

2001 - RUA JOSE DE BRITO, VIANA DO CASTELO

Het bouwblok met 55 wooneenheden verenigt twee voordien afgescheiden sectoren en bezit vier verdiepingen bovenop twee ondergrondse parkeerlagen. Het gelijkvloers is voorzien om 27 commerciële activiteiten te huisvesten, de eerste verdieping voor appartementen bestaande uit één niveau en de tweede en derde verdieping voor via een noordelijke galerij toegankelijke duplex appartementen. De galerij overspant de straat waardoor een formele eenheid ontstaat. De gemeenschappelijke, semi-private ruimtes op het gelijkvloers zijn eveneens met elkaar verbonden zodat het meest relevante in stedelijk wonen – de publieke ruimte – aan belang wint.

10

JORGE FERNANDO PEREIRA SODRE DE ALBUQUERQUE

Axis Viana Business & SPA Hotel

2008 - AVENIDA CAPITÃO GASPAR DE CASTRO, VIANA DO CASTELO

Tussen de rivier Lima en de Mount St Luzia, naast het park van Viana do Castelo en op 5 minuten van het stadshart, biedt een vormelijk opvallend hotel een restaurant en 88 comfortabele, soms thematisch uitgeruste kamers aan. De verdiepingen zijn opgevat als (aluminium)balken van een blokkendoos die ten opzichte van elkaar zijn verschoven. Het 2.600 m² grote viersterrenhotel is volledig uitgerust met draadloos internet, zes vergaderzalen voor 250 personen, auditorium, tentoonstellingsruimte, bar, twee zwembaden, sauna, turks bad, fitnessruimte, massagecellen en andere ruimtes voor uiteenlopende behandelingen zoals Pañpuri, Bohí Spa, Thalmer, Oceana Capsule, Vichy Banns, ...

PORTUGAL

05

BRAGA

PORTUGAL

BRAGA

PROJECTEN

01	Eduardo Souto de Moura, Casa das Arts Kunsthuis	68
02	Eduardo Souto de Moura, Voetbalstadion	69
03	Andre en Antonio de Moura Leitao Cerejeira Fontes, Rusthuis voor geestelijken	71
04	Jose Manuel Carvalho Araújo, Privé-school	72
05	Paulo Providencia, Parochiekerk	73
06	Jose Manuel Carvalho Araújo, Galerij Mario Sequeira	74
07	Jose Soalheiro en Teresa Castro, Faculteit voor Wetenschappen	75
08	Eduardo Souto de Moura, Pousada Santa Maria do Bouro	76
09	Alvaro Siza, Museum van Camilo	77

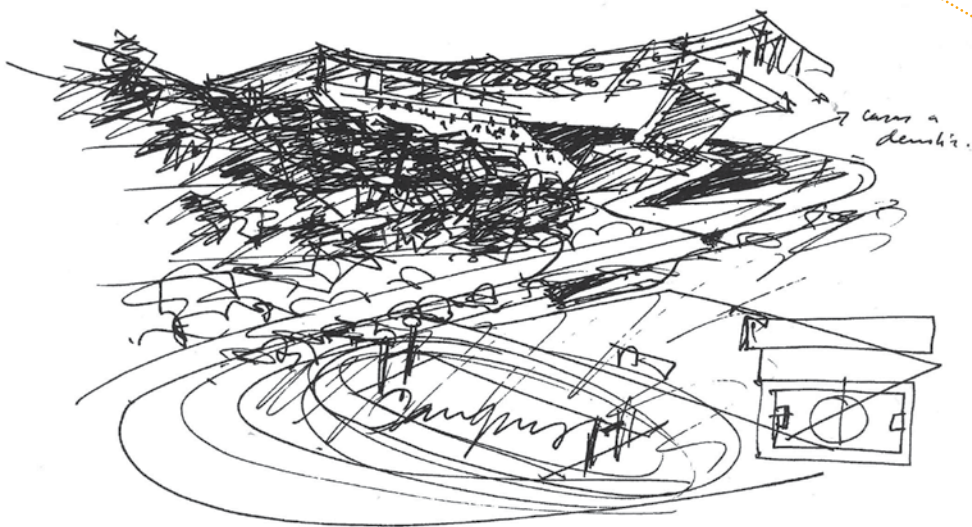

01 EDUARDO SOUTO DE MOURA Casa das Arts Kunsthuis 1984-1999 - RUA COSTA JUNIOR, BRAGA

In het begin van de tachtiger jaren was Souto de Moura verantwoordelijk voor het ontwerpen en bouwen van de markthal van Braga, op het terrein van een ommuurde boerderij in het stadshart. Het huis op de heuvel belichaamde voordien reeds het knooppunt tussen twee orthogonale paden naar de stad. De markthal volgde deze rechte belijning en vulde een ruimte tussen twee parallel geplaatste en voelbaar aanwezige muren. Het conceptuele uitgangspunt was de creatie van een overdekte straat, een stadsfragment als eigen bijdrage aan het stedelijke weefsel. De jaren die hierop volgden, waren gekenmerkt door een sterk veranderende omgeving van disco's, scholen en oncontroleerbare speculaties. Observaties toonden tevens aan dat de markt werd gebruikt als brug tussen twee hoofdstraten.

Bijgevolg beslisten de lokale bevoegdheden om de markthal te ontmantelen en om te vormen tot een 'Casa das Artes' dat de verschillende functies van de buurt terug met elkaar in relatie brengt.

Deze herstructurering omvatte het weghalen van het dak en de aanleg van een tuin en een straat met een cultureel programma voor het kleine gedeelte dat nog overdekt bleef. Om de identiteit van de muur niet te veranderen, elimineerde Souto de Moura de bijgebouwen en bouwde in de plaats een muur... met een parallelle muur. De ingang ligt verborgen tussen de twee muren en de aanwezigheid van het gebouw is niet waar te nemen vanuit de tuin. Het eigenlijke volume bevindt zich achter deze muren en is ontworpen van buiten naar binnen toe. Souto de Moura opende het zicht naar dit onaantrekkelijke gedeelte van de stad in plaats van naar de tuin. De achterliggende filosofie is dat de functie van het gebouw een galerij is en dat het niet mogelijk is om kunst te observeren en tegelijk de schoonheid van de natuur te bewonderen.

02

EDUARDO SOUTO DE MOURA

Voetbalstadion

2004 - MONTE CRASTO, PARQUE NORTE, BRAGA

Op de cover van de in 2003 verschenen monografie van Eduardo Souto de Moura figureert de woning te Moledo do Minho (1991-1998). Dit huis heeft twee volledig beglaasde oppervlakken, één gericht op een weids landschap en het andere op een imponerend ruwe rotswand die visueel deel uitmaakt van het interieur. Hetzelfde idee van bouwen tussen landschap en rotsen staat centraal in zijn grootste project tot nu toe, het voetbalstadion te Braga. Deze invalshoek op het ordenen van een plaats tussen beide landschappelijke polen is terug te vinden bij de oude Griekse theaters. De opdracht bestond uit het ontwerpen van een stadion voor ongeveer 30.000 personen met optimaal zicht op het speelveld. Door 1,7 miljoen m² graniet uit de heuvel weg te nemen, kon het stadion beter worden ingepast en kon het idee worden ontwikkeld om de locatie bovenaan bereikbaar te maken voor voetgangers uit de stad en onderaan voor mensen die met de auto uit de periferie komen. Het graniet was van prima kwaliteit, maar de breuklijnen bleken ongunstig. Om afschuiving te verhinderen zijn bijzondere verankeringen aangebracht en is het stadion tien meter verschoven ten opzichte van het ontwerp.

De keuze voor twee tribunes lag niet direct voor de hand; eerst is een variant met vier onderzocht. Door een intense samenwerking met ingenieur Rui Furtado en andere deskundigen zijn inventieve oplossingen tot stand gekomen. De hoge rotswand en de goede oriëntatie waren gunstig om een tochtarm microklimaat in het stadion te bewerkstelligen.

Op het eerste gezicht lijkt het betonnen dak op dat van Siza's Portugees Paviljoen voor Expo '98 in Lissabon. De oplossing in Braga is anders, gezien de enorme overspanning van 220 meter. Met een hoogte van 50 meter was een bekisting vanaf de grond, zoals bij Siza, niet mogelijk. Een doorlopend betondak werd afgewezen omwille van de belemmering van het daglicht en de problematiek van winddruk en stabiliteit. Een glijbekisting op stalen spankabels is aangewend om het dak te construeren, een oplossing die eveneens is toegepast bij Dulles Airport (Virginia, USA) 30 jaar geleden, naar een ontwerp van Eero Saarinen.

Hoewel de tribunes qua aantal zitplaatsen identiek zijn, is de opbouw verschillend. De oostelijke tribune is een vrijstaande constructie bestaande uit zestien betonnen schijven met een hoogte van 50 meter. Per schijf zijn drie cirkelvormige uitsparingen aangebracht voor de dwarsverbindingen. Het overhellen van de schijven en het benadrukken van de trapconstructie op de kopse gevel verhoogt de visuele elegantie. De westelijke tribune is complexer van opbouw door de opwaartse verankering en de ongelijkmatige ondergrond. Tussen de schijven blijft de rotswand zichtbaar en dringt het daglicht binnen. De lange straten onder de tribune met sanitair en andere accommodaties vormen een indrukwekkend contrast tussen gladde betonwanden en een ruwe rotsstructuur.

Onder het grasveld van 125 bij 80 meter bevinden zich twee verdiepingen. Op niveau -1 zijn de accommodaties voor de spelers en de verbindingsruimte tussen de twee tribunes ondergebracht. Op niveau -2 liggen een parkeerplaats voor het bestuur en de spelers en een auditorium met bijhorende kamer voor de UEFA. De toegang hiertoe ligt aan de landschapszijde.

De ontginning en de bouw namen amper drie jaar in beslag. Het resultaat is een uitzonderlijke sportinfrastructuur waarbij het Griekse theaterthema is aangewend. De knipoog naar Louis Kahn en Piranesi zijn volgens Souto de Moura ontstaan door het benutten van de bouwtechnische uitdagingen en het bouwterrein.

03 ANDRE EN ANTONIO DE MOURA LEITAO CEREJEIRA FONTES

Rusthuis voor geestelijken

2001 - RUA DE SAO DOMINGOS, BRAGA

Het 'casa sacerdotal' is ontworpen om gepensioneerde geestelijken onderdak te bieden. De T-vormige plattegrond met een lager secundair bouwblok omsluit een binnentuin aan één zijde en geeft uit op een ruimere tuin aan de andere zijde. De opeenvolging van ruimtes begint in een centraal foyer op de intersectie tussen beide benen van de T.

Het project heeft twee gezichten: een uniforme witte gevel in glasbouwstenen naar het noorden en een zwarte gevel in staal en canvas met balkons en een grillige rooilijn. In het interieur valt een constante lichtinval in de circulatieruimtes op en een sterk contrasterend licht in alle private en publieke leefruimtes.

In stedelijke terminologie vormt het rusthuis een symbolische en interne leegte, waar verscheidene momenten in het kloosterbestaan worden gedeeld zoals leren, werken en rusten.

04 JOSE MANUEL CARVALHO ARAÚJO

Privé-school José Manuel Carvalho Araújo

2003 - BRAGA

De school schakelt zich in een boerderij uit de 18de eeuw, waarvan het interieur van de woning is aangepast als kantine/bar en als verbinding naar het volume met de klaslokalen. Hier zijn een atrium, multifunctionele ruimtes en kantoren in ondergebracht. Op de zolder bevindt zich een bibliotheek. Het nieuwe gebouw op het gelijkvloers is opgetrokken als een half verzakte U die geen storing betekent in de omgeving. De openingen in de gevel corresponderen met vides die licht brengen in de onderliggende ruimtes. Het repetitieve karakter van de klaslokalen en de materiaalkeuze impliciteren een kritische omgang met bouwkosten.

05 PAULO PROVIDENCIA

Parochiekerk

2002 - SAO SALVADOR DE FIGUEIREDO, BRAGA

De 'Igreja Paroquial de São Salvador de Figueiredo' ligt op een heuvel die de Veiga de Penso vallei ten zuiden van Braga domineert. De bezetting van deze heuvel met woningen uit de 18de eeuw, de kerk en de klokkentoren, bieden een bijzonder scenografisch karakter aan het geheel.

Het project voorziet een uitbreiding van twee à drie naven voor de kerk zodat het gebouw opnieuw symmetrisch wordt. Een lichtkegel zorgt ervoor dat het doopvont in het licht baadt.

De nieuwe daken van de hoofdnaaf en de linkse parallelle naaf bestaan uit houten plafonds. De overdekking van de nieuwe naaf, ook in hout, is benadrukt door witte betonwanden met een dakgoot in albast.

De schakeling met de nieuwe ruimte versterkt de ruimtelijke structuur van de kerkgevel en de naastliggende woning en de muur dankzij de consolidatie van het granieten kerkhof, waarin de bestaande stenen trappen zijn opgenomen.

06 JOSE MANUEL CARVALHO ARAÚJO

Galerij Mario Sequeira

2000 - QUINTA DA IGREIA-PARADA DE TIBAES, BRAGA

Nabij Parada de Tibaes herbergt een boerderij van 350 m² uit de 19de eeuw een kunstgalerij die bestaat uit twee harmonieus in de groene omgeving geïntegreerde gebouwen. Zonder een scherpe dialoog aan te gaan, maar in tegendeel beroep te doen op een strakke en minimalistische ontwerpopvatting, vertaalt het nieuwe gebouw van 900 m² van de hand van Carvalho Araújo in stilte het respect voor het landschap en het gevoel voor de 'plek', gekenmerkt door belangrijke niveauverschillen.

07 JOSE SOALHEIRO EN TERESA CASTRO

Faculteit voor Wetenschappen

2000 - CAMPUS DE GUALTAR, MONTE CRASTO, PARQUE NORTE, BRAGA

In een omgeving waar constructieve context onbestaand is, positioneert de 'Escola de ciencias da Saude' van de 'Universidade do Minho' zich als een samenspel van formele homogeniteit en samenhang. Dankzij de overvloedige glazen oppervlaktes, oriënteren alle ruimtes zich naar het exterieur waarvan de meest intieme zich schakelen rond een binnentuin. Gekarakteriseerd door een formele en expliciete inkadering van het landschap, baseert het ontwerp zich simultaan op twee ontwerpfilosofieën, waardoor spanningsvelden ontstaan. Het eerste spanningsveld ontstaat door de disconnectie en transparantie van het gelijkvloers, zodat het visuele contact met de vallei niet wordt doorbroken. Tegelijk zijn de noord- en westgevels van het gebouw visueel krachtig verbonden met het terrein, om de onregelmatige typografie te beheersen.

De structuur van het hoofdgebouw is af te lezen aan de hand van een zuidelijk (drie verdiepingen met identieke invulling) en een noordelijk volume (twee verdiepingen met verscheidene auditoria, klaslokalen en laboratoria), in het oosten verbonden door een uiterst transparante inkompartij en in het westen door het docentenkwartier. Circulatiekernen met trappen, liften en sanitair; technische ruimtes die de autonomie van de laboratoria garanderen en technische ruimtes onder de bekleding van het westelijke volume die luchtbehandelingseenheden en boilers huizen illustreren de weldoordachte ontwerpaanpak van de architecten.

08 EDUARDO SOUTO DE MOURA

Pousada Santa Maria do Bouro

1989-1997 - BRAGA

In Amares, bij het historische stadshart van Braga en de Gerês heuvel, nestelt de Pousada de Amares zich in een 12de eeuwse Cisterciënzerklooster. Om de traditie van Cisterciënzers om een woonplaats te zoeken op de meest onherbergzame heuvelflanken of -toppen van Europa in ere te houden, is het klooster bijna surrealistisch ruw vormgegeven.

In de omvorming tot hotel zocht Souto de Moura naar de helderheid tussen vorm en functie. Voor hem waren de ruïnes belangrijker dan het huidige klooster omdat zij een materiaal blootleggen dat nog op een uitdagende manier kan worden gemanipuleerd.

09

ALVARO SIZA

Museum van Camilo

AVENIDA DE SAO MIGUEL 758, SEIDE SAO MIGUEL

Het 'Casa do Camilo - Centro De Estudios Camilianos' is gebouwd in het begin van de negentiende eeuw door de Braziliaan Manuel Alves Pinheiro. Na zijn dood in 1863, bewoonde Camilo Castelo Branco het huis. Na een brand in 1915 opende de herbouwde residentie in 1922 voor het publiek als het Museum van Camilo. Het project bevat een auditorium met 138 zitplaatsen, een multifunctionele ruimte, een lokale bibliotheek, een tentoonstellingsruimte, kantoren en een cafetaria.

PORTUGAL

06

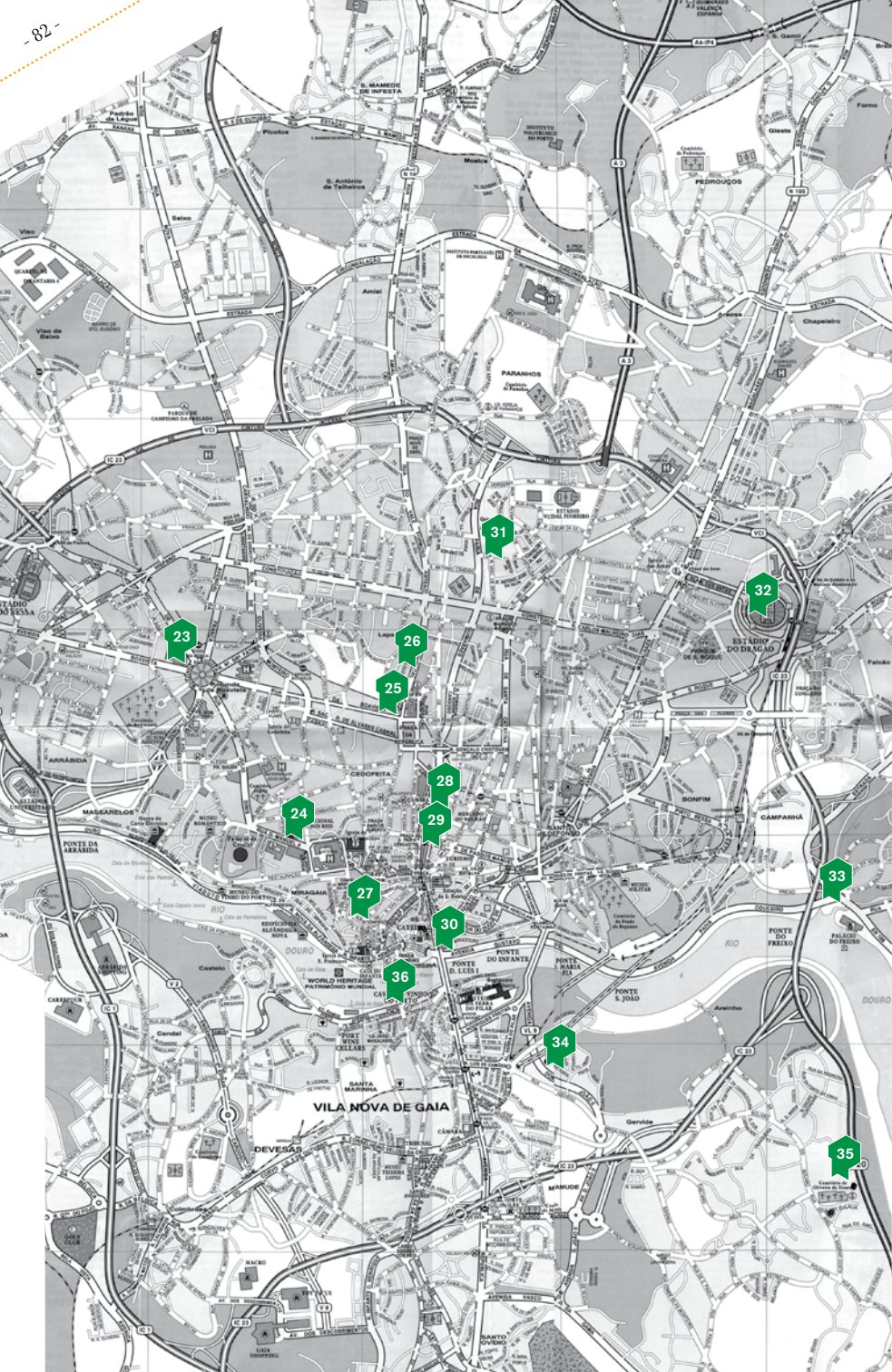
PORTO

PORTUGAL

PORTO

PROJECTEN

	Eduardo Souto de Moura, Metronetwerk porto	86
01	Alvaro Siza, Boa Nova theehuis	88
02	Alvaro Siza Vieira, Oceaanzwembad	90
03	Eduardo Souto de Moura, Herinrichting promenade	91
04	Janet Echelman, 'SHE CHANGES'	92
05	Eduardo Souto de Moura, Patiowoningen	93
06	Guilherme Machado Vaz, Centipede theehuis	94
07	Alcino Soutinho, Gemeentelijke bibliotheek en cultureel centrum	95
08	Alcino Soutinho, Stadhuys Matosinhos	96
09	Joao Alvaro Rocha, Woningbouwcomplex	97
10	Eduardo Souto de Moura, Silo Norte winkelcentrum	98
11	Waterpaviljoen	99
12	Seriodo y Furtado, Appartementen Foz do Douro	100
13	Eduardo Souto de Moura, Appartementsgebouw	101
14	Eduardo Souto de Moura, Kantoorgebouw Avenida Boavista	102
15	Eduardo Souto de Moura, Rijwoningen in La Pasteleira	103
16	Eduardo Souto de Moura, Bioscoophuis	104
17	Alvaro Siza, Stichting Serralves, Museum voor hedendaagse kunst	105
18	Paola Santos, Appartementsgebouw Satira	106
19	Adalberto Dias, Appartementsgebouw	107
20	Eduardo Souto de Moura, Burgo Tower	108
21	Alvaro Siza, Bureaugebouw Tavora - Siza - Souto de Moura	109
22	Eduardo Souto de Moura, Casa das Artes	110

PORTUGAL

PORTO

PROJECTEN

23	OMA, Casa da Musica	111
24	Kunstgaleries	116
25	Alvaro Siza Vieira, Sociale woningen SAAL	117
26	Eduardo Souto de Moura, Metro Salgueiros	118
27	Eduardo Souto de Moura, Portugees Centrum voor Fotografie	119
28	Alvaro Siza Vieira, Metrostation San Bento	120
29	Eduardo Souto de Moura, Straataanleg Avenida dos Aliados	121
30	Adalberto Days, Guindais Lift	122
31	ARX Nuno Mateus e Jose Mateus, Centrum voor bloed inzameling	123
32	RISCO + Manuel Salgado met Nuno Lourenço Masterplan en het Dragão Stadion	124
33	F. Tavora en B. Tavora, Paleis Freixo en omgevingsaanleg	125
34	Jose Fernando Goncalves, Kapel en parochiaal centrum	126
35	Jose Fernando Goncalves, Afscheidgebouw rouwkapel	127
36	Cristina Guedes en Francisco Vieira de Campos, Calem Bar	128

EDUARDO SOUTO DE MOURA**LIJN A (BLAUW) + GELE LIJN D**

- Campo 24 agosto
- Balhao
- Trindade
- Lapa
- Carolina Michaelis
- Casa da Musica
- Aliados (samen met Alvaro Siza)
- Faria Guimaraes
- Marques
- Combatentes
- Salguieros

ALVARO SIZA**LIJN D GELE LIJN**

- Sao Bento

ROGÉRIO CAVACA**GELE LIJN D**

- Jardim do Morro
- General Torres
- Camara Gaia
- Joao de Deus

JOAO ALVARO ROCHA**RODE LIJN B + GROENE LIJN C**

- Crestins
- Pedras Rubras
- Lidador
- Parque Maia
- Zona Industrial
- Mandim
- Castelo da Maia
- Ismai

MANUEL SALGADO

- Estadio do Dragao

JOSE GIGANTE**RODE LIJN B**

- Vilar do Pinheiro
- Modivas Sul
- Modivas Centro
- Mindelo
- Espaco Natureza

BERNARDO TAVORA**BLAUWE LIJN A + GROENE LIJN C**

- Francos
- Ramalda
- Viso
- Sete Bicas
- Senhora da Hora
- Vasco da Gama
- Estadio do Mar
- Fonte de Cuco
- Candido dos Reis
- Pias
- Araujo
- Custio

ALCINO SOUTINHO**BLAUWE LIJN A VAN CAMARA
MATOSINHOS TOT SENHOR
DE MATOSINHOS)****ADELBERTO DIAS****GELE LIJN D VAN POLO
UNIVERSITARIO TOT HOSPITAL
SAO JOAO****PAULO CASTRE CALAPREZ**

- Campagna

JOAO LEAL

- Aeropuerto

EDUARDO SOUTO DE MOURA

Metronetwerk porto

Een metrolijn inplanten in een historische en dichtbebouwde stad is een architecturale oefening met een enorme complexiteit en zeker in een stad als Porto met een hoog waterpeil en met een buitengewone stedenbouwkundige en architecturale geschiedenis.

In het begin leek het bijna onmogelijk om een bovengronds metroproject uit te denken, onder andere door de topografie van het stadshart, maar in de loop van het project werden de mogelijkheden steeds helderder en werd het een aanzet om de stad opnieuw in te richten met kleine wijzigingen in straatniveaus, stoepen, tuinen, bomen, verlichting en publiek meubilair.

Onder de coördinatie van Eduardo Souto de Moura, tevens verantwoordelijke voor het ontwerp van het modelstation en van de Oporto haltes, is het project uitgedacht door meerdere architectenbureaus: José Gigante voor de Póvoa lijn, José Bernardo Távora voor de Senhora da Hora lijn etc., die de stedelijke integratie van de verscheidene gemeentes op zich nemen of een specifiek ontwerp zoals het São Bento Station door Álvaro Siza.

Het productieproces voor een spoorwegnet in eigen bedding die de negen gemeentes van Metropolitan Porto zou verbinden, startte in 1991. De gemeentes Porto, Gaia en Matosinhos bestelden een eerste studie aan Ensitrans. Tussen oktober 1992 en januari 1993 is door een aantal Portugese Ministeries de publieke onderneming 'Metro do Porto' in het leven geroepen om de werkzaamheden uit te werken. Uiteindelijk is in 1995 een internationale kandidatuurstelling uitgeschreven voor het ontwerp, de constructie, de levering en het onderhoud van het Metrosysteem, waarbij is gevraagd een aantal technische oplossingen en een kostenraming te geven.

Drie van de vier consortia die meedongen, brachten enkele architecten uit Porto op tafel: 'Metro Portugalense' met Álvaro Siza, 'Metropor' met Alcino Soutinho en 'Normetro' met Eduardo Souto de Moura. In 1997 zijn Metropor en Normetro gevraagd een voorstudie met raming voor te leggen. Normetro kreeg de opdracht en het contract is getekend in december 1998. De werken zijn gestart in januari 1999.

Het project voorzag in vier lijnen, waarvan twee stedelijke: de oost-west verbinding Matosinhos-Maia en de noord-zuid verbinding Sao Joao-Vila Nova de Gaia, die mekaar kruisen in Trindade Station; en twee buitenstedelijke: Matosinhos-Povoá en Matosinhos-Trofa. Er zijn ongeveer 70 km ondergrondse en bovengrondse spoorlijnen voorzien van 60 stations. De bestaande spoorwegbeddingen tussen Matosinhos en Porto zijn gerecupereerd.

In verband met de tussenkomst van Souto de Moura als ontwerper moet worden onderstreept dat er slechts één ontwerper was aangesteld voor het volledige netwerk, in tegenstelling met Lissabon waar vanaf de start elk station was toegewezen aan een ander architect. Toch zag Eduardo Souto de Moura, nadat hij de opdracht was toegewezen, zichzelf ook als coördinator en bijgevolg heeft hij bij de ontwikkeling van de stations en bovengrondse ingrepen andere Oporto architecten ingeschakeld (zie kaart en architectenlijst per station hiervoor).

O1

ALVARO SIZA

Boa Nova theehuis

1963 - AVENIDA DA LIBERDADE, LEÇA DA PALMEIRA, MATOSINHOS

Het Boa Nova theehuis is gebouwd in navolging van een architectuurwedstrijd in 1956 waarvan Fernando Tavora de eerste prijs in de wacht sleepte. Na een terrein te hebben gekozen op de klippen van de kust van Matosinhos, gaf Tavora de opdracht aan zijn medewerker Alvaro Siza. Als één van Siza's eerste projecten is het opvallend dat het restaurant niet ver weg is gelegen van het centrum van Matosinhos, waar Siza is opgegroeid en dus is gesitueerd in een landschap waar hij erg mee was vertrouwd.

Een systeem van platformen en trappen leidt naar een ingang met een laag plafond. Binnen dit idee van 'landschap bouwen' legt het project talrijke dramatische perspectieven bloot op de omgeving, de zee en de horizon. Slechts een schoorsteen met gekleurde tegels geeft blijk van de verborgen keuken, de opslag en de personeelsruimtes. De theeruimte heeft grote ramen op een betonnen basis, terwijl de eetplaats volledig beglaasd is en leidt naar een plateau. In beide gevallen glijden de ramen in de vloer, zodat de luifels de plafonds ongestoord verlengen. Dit creëert een opmerkelijk effect in de zomer, wanneer het gebouw lijkt te verdwijnen.

Net zoals in ander vroeg werk van deze architect, komt er een waaier aan materialen aan bod: wit gepleisterde baksteen muren, bloot gelaten betonnen kolommen en een uitbundig gebruik van Afzeliahout in de bekleding van muren, plafonds, kaders en meubilair. De luifels zijn afgewerkt met hout en bekleed met koper. Het dak is een betonslab bedekt met rode terracotta dakpannen en een houten hangplafond.

De legende wil dat enkele decennia geleden, tijdens een hevige storm, de zee beide ruimtes van het theehuis heeft overspoeld, het meubilair met zich mee heeft genomen en het grootste deel van het interieur heeft verwoest, waardoor een grootscheepse restauratie plaatsvond in 1991. Die restauratie is eveneens door Siza uitgevoerd.

Met zijn architectuur bewijst Siza dat hij in staat is om tot de essentie van de dingen te komen. Dit restaurant belichaamt een beschermende architectuur die met veel raffinement de sterke aanwezigheid laat voelen van de omgeving waarin ze zich vanzelf integreert zonder zich aan een overdreven gebarenspeel over te geven.

02

ALVARO SIZA VIEIRA

Oceaanzwembad

1966 - AVENIDA DA LIBERDADE, LEÇA DA PALMEIRA, MATOSINHOS

Ongeveer gelijktijdig opgetrokken met het Boa Nova theehuis (zie elders in deze reisgids) en tevens niet ver daarvandaan, is het zwemcomplex met twee zwembaden, café en kleedkamers een van Siza's meest bezochte werken. Het project is gesitueerd langs de kustweg, onder straatniveau en biedt een ongehinderd zicht op zee.

Om bouwkosten te beperken en het landschap zoveel mogelijk te bewaren, heeft het project een minimale insnede in het terrein gemaakt. Omdat topografische kaarten in die tijdsperiode nog niet voorhanden waren, heeft Siza dagen op het terrein doorgebracht om de plaats van de bestaande rotsen op te tekenen. Op die manier kwam hij tot een ontwerp waarbij zo min mogelijk rotsen dienden opgeblazen te worden.

Het grote zwembad voor volwassenen is omgeven door lage betonnen muren die zich uitstrekken tot de zee en door rotsformaties. De continuïteit van de muren in de bestaande typografie en de verderzetting van het waterniveau creëren de illusie van een naadloze overgang tussen het handgemaakte en het natuurlijke.

Het kinderbad is omsloten door een gebogen wand, een betonnen brug en rotsen. Door een geleidelijke benadering via hellende vlakken, lijkt het landschap op een gesteld moment in twee gesneden: dan is enkel de lucht nog zichtbaar en de zee hoorbaar.

Vele van de materialen van het zwemcomplex zijn reeds toegepast in het Boa Nova theehuis en andere vroege projecten, maar hier bereiken ze een ongewoon niveau van homogeniteit: het ruwe beton met een iets koelere tint dan de rotsformaties, vlakke betonplaten voor de vloerbekleding, schrijnwerk in Rigahout en groene koperen daken - zichtbaar vanaf de kustweg - die aansluiten bij de kleur van de zwembaden.

03 EDUARDO SOUTO DE MOURA

Herinrichting promenade

1995 - AVENIDA NORTON DE MATOS, MATOSINHOS

De herinrichting van de promenade aan de kustlijn van Matosinhos noopte verschillende interventies: de opnieuw geïnterpreteerde definitie van een publieke ruimte, de constructie van verscheidene uitrustingen en de configuratie van een stedelijk landschap. De lanen voor voetgangers, fietsers en rolschaatsers bestaan uit een granieten platform van 19 meter breed en 740 meter lang, gedragen door een ondergrondse parking. De verscheidene constructies zijn over de lengte van de promenade verspreid en verbonden via voetgangersbruggen. In het noorden en vlakbij het stadscentrum is een bar-restaurant voorzien met een van de zeewind beschermd terras. Op het zuidelijke uiteinde bezetten een school voor watersport en een discotheek twee cilindervormige bouwsels. De materiaalkeuze van staal, hout en glas, refereert naar industriële zeehavenarchitectuur.

04 JANET ECHELMAN 'SHE CHANGES' 2005 - AVENIDA MONTEVIDEOU MATOSINHOS

Echelman is een kunstenares die stedelijke ruimte kneedt aan de hand van monumentale publieke sculpturen. Zij gaat de uitdaging aan om sites te transformeren die ofwel onopgemerkt blijven of die zo in de schijnwerper hebben gestaan dat ze tot een gebruikelijk decor zijn geworden.

Uitgangspunten voor elk van haar ontwerpen zijn de visuele taal en het materialenspel van de plek, de historische manier om dingen te maken en de huidige manier waarop mensen zich door ruimte bewegen.

Zij streeft ernaar levende, ademende objecten te creëren die antwoorden op en handelen in samenhang met de fysische omgeving en die veelal zijn uitgevoerd in flexibele en semitransparante materialen welke hun bijdrage kunnen leveren aan windchoreografieën. Schaduwen en toeschouwers maken actief deel uit van de kunstwerken.

Echelman mocht voor dit 150 meter diameter en 50 meter hoge werk in PTFE de IFAI International Achievement Award en de Public Art Network's Year in Review Award in ontvangst nemen.

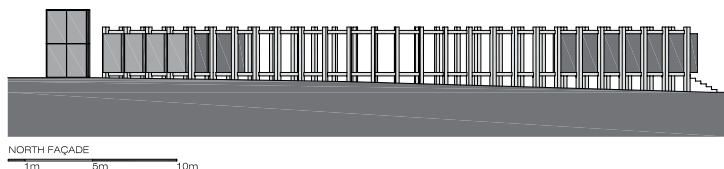
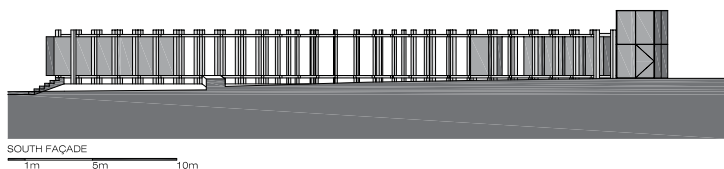

05 EDUARDO SOUTO DE MOURA

Patiowoningen

2004 - RUA CARTELAS VIEIRA MATOSINHOS

De aristocratische villa Ribeirinho wordt vandaag de dag gebruikt als een locatie voor huwelijksfeesten. De tuin, parallel aan de haven 'Porto de Leixões', is als verkaveling van de hand gedaan. Een nieuwe weg, voorgesteld door de plaatselijke autoriteiten, doorklieft de tuin diagonaal om een driehoek van één perceel en een trapezium van negen percelen te creëren. Het ontwerp van Souto de Moura dat zich discreet in het landschap voegt, streeft ernaar om elke woning van het trapezium, onderverdeeld in vier kleine en vijf grote percelen te voorzien van een zwembad met toebehoren. De percelen zijn onderverdeeld door parallelle muren, die drie betonnen dakplaten ondersteunen. De ruimtes tussen de muren zijn ingevuld als patio's waar de begroeiing boven de muren uitsteekt om te vervloeien met de omliggende tuinen en velden. Ook op andere manieren gaat het project complexe relaties met de omgeving aan: met de stilte van de eeuwenoude bomen van de tuin Ribeirinho in contrast met het onophoudelijke lawaai van de havenwerf van Leixões, met de prostituees aan het einde van de straat en met de overblijfselen van het oude buurtweefsel. De garages aan de straatkant en een inkompatio met een dienstenruimte zorgen ervoor dat de woningen zelf afstand nemen van het stadsleven, alsof de tijd daar even stilstaat.

06 GUILHERME MACHADO VAZ

Centipede theehuis

2007 - BASÍLIO TELES TUINEN, MATOSINHOS

De oorspronkelijk romantische, negentiende eeuwse tuinen tegenover het stadhuis van Matosinhos, huisvesten volgens de architect een waaier aan interventies van laag architecturaal niveau. Zijn wens om de tuinen van alle bouwsels te ontdoen, werd niet ingewilligd door de stadsdiensten. Daarom creëerde hij een demontebaar paviljoen dat er licht en abstract uitziet zodat het niet wordt geassocieerd met een gebouw, maar met een kunstobject. Om alle bomen te kunnen behouden, heeft het project zich aan de natuurlijke objecten op de site aangepast en daarom een gebogen vorm aangenomen, zoals een duizendpoot. Om deze symboliek te versterken is eveneens ritme en formele dynamiek in het ontwerp gebracht.

De architect startte een queeste naar dat ene constructieve element dat voor het hele gebouw kon worden gebruikt, zodat het kon worden geprefabriceerd. Gelijmde gelamineerde balken (glulam) bieden een oplossing en tevens een netjes en rigoreus productieproces.

De zwarte dozen van de faciliteiten passen tussen de skeletconstructie en functioneren als ruimtelijke afscheidingen. Ze bestaan uit een roestvrij stalen constructie bekleed met geschilderde Viroc-platen aan weerszijden. Zij steken uit het houtskelet om natuurlijk licht naar binnen te brengen via kleine lichtschachten. Binnen zijn glazen panelen gebruikt om de openingen in de vloerconstructie op te vullen en om de noordgevel te bekleden, als bescherming tegen de wind. Er zijn geen kaders, enkel kleine roestvrij stalen stukken om het geheel bijna onzichtbaar te maken en af te werken.

De duizendpoot werkt als een flexibel constructief element dat toelaat om het aantal dozen te laten toenemen of om ze van plaats te veranderen en dus de ruimtelijke beleving aan te passen volgens het vereiste en misschien veranderende programma.

07 ALCINO SOUTINHO Gemeentelijke bibliotheek en cultureel centrum

2005 - RUA ALFREDO CUNHA, MATOSINHOS

Het programma van het gebouw omvat een gemeentelijke bibliotheek, een gemeentelijke kunstgalerij en een geschiedkundig archief. Behalve ruimte voor diensten en activiteiten, biedt de 'Biblioteca Florbela Espanca' ook betere werkplekken aan dan de vorige huisvesting, het Palacete de Trevões.

08 ALCINO SOUTINHO

Stadhuys Matosinhos

1987 - PAÇOS DO CONCELHO, MATOSINHOS

Dit emblematische gebouw verzoent ruimtelijke functionaliteit met kleurrijke volumetrie. In de gevel zit een beeldhouwwerk verwerkt van João Cutileiro, terwijl in het interieur werk van Julio Resende is te bewonderen. Het is het eerste gebouw van die aard dat is gerealiseerd na de Anjerrevolutie.

09 JOAO ALVARO ROCHA

Woningbouwcomplex

1995 - RUA DA CERA MATOSINHOS

Het terrein ligt op de rand van de stad en heeft veel kenmerken van de periferie. Een overgangszone met spanning tussen groene en bebouwde ruimte, tussen topografie en bouwvolumes, publiek en privaat. Het terrein ligt gekneld tussen een drukke snelweg en een groene restzone typerend voor deze periferie.

Het gebouwde complex heeft een zware visuele impact op de omgeving. Het wil een nieuw kader scheppen rekening houdend met die elementen.

Een vrij groot woningbouwcomplex in een zeer strakke geleding van bakstenen volumes. Het beeld van een woonkazerne is niet veraf. Een no-nonsense architecturale benadering. De gebouwen zijn gegroepeerd per twee, een smalle binnenstraat tussenin.

10

EDUARDO SOUTO DE MOURA

Silo Norte winkelcentrum

1999 - RUA DA SENHORA DA HORA, MATOSINHOS, PORTUGAL

Het programma voor het Silo Norte shoppingcenter, gesitueerd in het industriële Matosinhos, omvat een tentoonstellingsruimte en een auditorium geplaatst in het midden van een betonnen, spirallende helling die toegang verschaft tot een dakparking.

De architect maakt de ruimte van 22 meter hoog en 12 meter diameter tactiel aan de hand van metselwerk met open voegen (die eveneens de akoestiek bevorderen) en plaatste de galerij bovenop het auditorium om te genieten van natuurlijk licht voor de kunstwerken. In de cilinder is een betonnen muur bekleed met graniet opgehangen aan een I-profiel. Dit ruimtelijk object breekt de ruimte, ondersteunt de trap en bevordert de akoestiek. Met houten vloeren en straatlampen als binnenverlichting, reflecteert de ruimte de sobere, maar krachtige stijl van Souto de Moura.

11

Waterpaviljoen

1998 - ESTRADA INTERIOR DA CIRCUNVALACAO, PORTO

Het demontabele 'Pavilhao de Agua', oorspronkelijk ontworpen als onderdeel van de internationale tentoonstelling Expog8 in Lissabon, vond zijn nieuwe thuis in het stadspark van Porto. Het door Unicer (= União Cervejeira, een Portugese bierproducent) gesponsorde paviljoen onderrichtte en onderhield bezoekers over water aan de hand van een waaier aan experimenten die tonen hoe water zich in verschillende situaties gedraagt.

Het gebouw zelf is een 6° ten opzichte van het horizontale vlak gekantelde rechthoekige doos. De betonnen vloerplaat zit tussen twee stalen spanten in die 8 meter uitkragen. Het dak en de 6,9 meter brede muren worden gedragen door een onafhankelijke houtconstructie met bijzondere dwars- verstijvingen. Opvallend zijn de lamellen van de gevelbekleding die zich in lengteverloop geleidelijk openen.

12 **SERÍODO Y FURTADO** **Appartemen Foz do Douro** 1991-2002 - RUA DE SA ALBERGARIA, PORTO

Beheerste radicaliteit en nuchtere vanzelfsprekendheid behoren tot het vocabularium van de jonge Portugese architecten João Pedro Serôdio (*1963) en Isabel Furtado (*1965). In 1992 richtten zij in Porto hun eigen bureau op. Zij behoren tot de derde generatie van de zogenaamde 'School van Porto', waarvan Fernando Tavora, Alvaro Siza en Eduardo Souto de Moura internationaal gekende vertegenwoordigers zijn. Ook Serôdio en Furtado voelen zich schatplichtig aan de regionale bouwstijlen, die zij met de puriteinse taal van het modernisme weten te verzoenen.

Hun enigmatische tentoonstellingstitel '3:2:1' voor deSingel verwees niet alleen naar de tentoongestelde werken -3 gebouwen, 2 interventies, 1 publicatie-, maar ook naar hun principiële houding in het bouwen: het streven naar een absolute reductie van de architectuur, tot aan een nulpunt dat zowel een begin- als een eindpunt in de architectuur kan zijn.

In hun realisatie van twee solitair staande appartementsblokken reduceren zij de structuur tot verticale en horizontale betonplaten, waarbij de twee volumes door hun optische gewicht in de grond lijken te zakken. In de appartementsblokken zijn de naast elkaar liggende duplexen door een ruime traphal in ter plaatse gegoten beton ontsloten. Het lapidair ogende, strikt gedefinieerde grondplan meet alle belangrijke ruimtes een zo groot mogelijke façade toe. De ruimtelijke precisie, volumetrische terughoudendheid en materiële nuchterheid herleiden architectuur tot een haast 'intellectuele vanzelfsprekendheid': "ruimte laten, ruimte maken, ruimte geven" (Wilfried Wang).

Uit de tentoonstellingscatalogus van deSingel

13 **EDUARDO SOUTO DE MOURA** **Appartementsgebouw** (tevens woning Alvaro Siza Vieira en Eduardo Souto de Moura) 1995 - PRAÇA DE LIÉGE, FOZ, PORTO

Deze huisvesting met achterliggende tuin bezet een rechthoekig terrein dat volgens de gemeentelijke voorschriften voldoende afstand moet nemen van de zijdelingse perceelsgrenzen en van het plein. Op elk van de drie verdiepingen bevindt zich een appartement. Ondanks het feit dat elke inrichting licht is aangepast aan de wensen van de klant, zijn alle verdiepingen volgens hetzelfde principe ingericht: slaapkamers, eetplaats en keuken geven uit op de in diepte verschillende balkons; de badkamer, de hoofdingang en verticale circulatie lopen langs een bijna blinde gevel. Op die manier wordt elke leefruimte van de wooneenheden voorzien van ventilatie en natuurlijk licht. Het gepleisterde interieur combineert mooi met het hout van het meubilair en de vloerbedekking. Dit eenvoudig tweespel van materialen verandert enkel in de keuken, de badkamer, de traphal en andere bergruimtes waar materialen geschikt voor vochtige ruimtes en intense circulatie nodig zijn.

14

EDUARDO SOUTO DE MOURA

Kantoorgebouw Avenida Boavista

2001 - AVENIDA BOAVISTA, PORTO

Het gebouw staat parallel aan de Avenida Boavista en het Parque da Cidade. Op het gelijkvloers huisvest de glazen, doorlopende pui verscheidene winkels. Op de verdieping zijn schijnbaar willekeurig volumes geplaatst met zicht op het park. Tussen deze objecten zijn kleine binnenplaatsen voorzien met bomen en andere vegetatie alsof elk kantoor een woning zou zijn met eigen tuin.

15 **EDUARDO SOUTO DE MOURA** **Rijwoningen in La Pasteleira** 1992 - RUA DE ALFREDO KEIL, PORTO

In plaats van een reeks traditionele vrijstaande woningen, werden de randvoorwaarden voor dit perceel opnieuw geïnterpreteerd in een poging om een enkel volume te creëren dat de ingreep een zekere continuïteit en coherentie kan verschaffen. Deze nieuwe benadering omvat rijwoningen in een straat met steeds wijzigende helling. De hoogteverschillen zijn opgevangen in de tuinzone en door de verdiepingvloer van de eet- en zitplaats op te tillen. Bijzondere zorg is besteed aan de woningen die de rij afsluiten.

16

EDUARDO SOUTO DE MOURA

Bioscoophuis

1998-2003 - RUA DE BARTOLOMEU VELHO, PORTO

Het 'Casa do Cinema' representeert een opmerkelijke verandering in de formele uitdrukingskracht van Eduardo Souto de Moura. Het gaat zonder twijfel over een stijlverandering die zijn werk nog dichterbij dat van Siza brengt. Dit gebouw pretendeert gelijkaardig te zijn als de omringende woningen, met enkele aanpassingen om beter op het terrein aan te sluiten. Het gehele beeld doet denken aan de lens van een camera, met dynamische ogen als een insect, op zoek naar een glimp van de zee tussen de gebouwen in.

17 ALVARO SIZA Stichting Serralves, Museum voor hedendaagse kunst

1991-1999 - RUA D. JOAO DE CASTRO 210, PORTO

Het Serralves Museum, het eerste grootschalige museum voor hedendaagse kunst in Portugal, is gelegen in de Quinta de Serralves, een omvangrijk eigendom van 3 ha nabij het centrum van Porto met een boomgaard, een groententuin en een woning uit de jaren dertig, gebouwd voor de graaf van Vizela. De landschappelijke tuinen van Siza hebben de belangrijkste bestaande plantensoorten bewaard en de situering van het museum is zo gekozen dat zo weinig mogelijk bomen moesten wijken. Een langse as, ongeveer in de richting noord/zuid, volgt de oriëntatie van de bestaande paden in de tuin. De twee asymmetrische vleugels van het hoofdgebouw zijn beide naar het zuiden gericht, waardoor een binnentuin tussenin is ontstaan. Een andere tuin is gecreëerd door de positionering van een L-vormig volume in het noorden en het hoofdgebouw. Het volume van het gebouw is gedefinieerd door verticale oppervlakken bekleed met natuursteen of pleisterwerk. De rand van deze muren is overal even hoog, terwijl de basis de niveaunderschillen (tot 9 meter, = 5,3%) van het terrein subtiel opvangt. De balie naast de ingang leidt naar een vierkant dubbelhoog atrium met daklicht dat functioneert als de geometrische generator en als centrum van het gebouw. In verscheidene galerijen voor tijdelijke tentoonstellingen verdedden omgekeerde, tafellachtige constructies de talrijke daklichten, leidingen voor airconditioning en kunstmatige verlichting. Dit systeem is vergelijkbaar met wat Siza uitdacht voor het Galicisch centrum voor hedendaagse kunst. Een cafetaria met een capaciteit van 80 personen is geschakeld aan een esplanade of terras met uitzicht op het park. De bibliotheek, bovenal gespecialiseerd in kunstgerelateerde voorwerpen, bevat een leeszaal, een opslagruimte, computers en videoschermen en verlengt zich naar het exterieur dankzij een tuin. Het polyvalente auditorium met 290 zitplaatsen en de boekenwinkel kunnen autonoom functioneren.

18

PAOLA SANTOS

Appartementsgebouw Satira

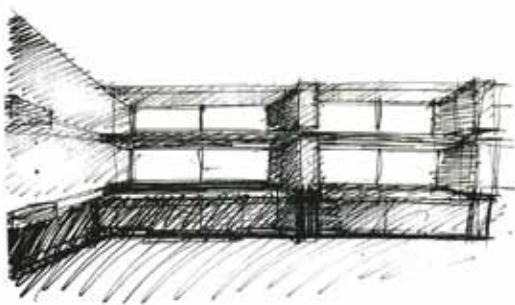
1998 - RUA DIREITA DE CAMPINAS PORTO

19

ADALBERTO DIAS
Appartementsgebouw
2007 - RUA ORFEAO DO PORTO

Het complex in wit beton bestaat uit twee afzonderlijke gebouwen verbonden door de gemeenschappelijke verticale circulatie. Alle verdiepingen hebben een buitengalerij die alle appartementen verbindt en een mooi uitzicht geeft op de zee. Een zeer eenvoudige eigentijdse architectuurtaal die het wonen op een eenvoudige elegante manier tekent.

20 EDUARDO SOUTO DE MOURA

Burgo Tower

2006 - AVENIDA DE BOAVISTA, PORTO

Deze kantoortoren bevindt zich op de grootste rechte laan in Portugal die zich uitstrekt vanaf het Casa da Musica tot de zee in het westen. Het complex opent zich naar een groot plein met een beeldhouwwerk van Nadir de Afonso tussen een horizontaal en een verticaal volume.

Een constante in Souto de Moura's werk is de tendens om verschillende soorten constructieve logica toe te passen in één gebouw. Hij rechtvaardigt de scheiding tussen de gevel van de kernconstructie als een gevestigde waarde binnen de Portugese architectuur, gestuurd door economische factoren. Een gevel zou reeds opgetrokken worden, terwijl het achterliggende gebouw pas zou worden afgewerkt wanneer de gelegenheid zich stelt. De stedelijke context, de financiële beperkingen en de bouwkundige vereisten van 'Edifício Burgo' creëerden een dergelijk web van beperkingen dat de vorm van het gebouw een vaststaand feit bleek te zijn. De brandweer had reeds de hoogte vastgelegd, de Britse adviserende ingenieurs de afmetingen van de kolommen en de dikte van de vloerplaten. En de architect blijft over met de huid van de wolkenkrabber... Souto de Moura gaf de gevel een constructieve, onafhankelijke functie. De module met transparante of translucente invulling is verticaal toegepast voor het horizontale volume en omgekeerd, wat het ontwerp binnen zijn beperkingen en Miesiaanse bescheidenheid toch spannend maakt.

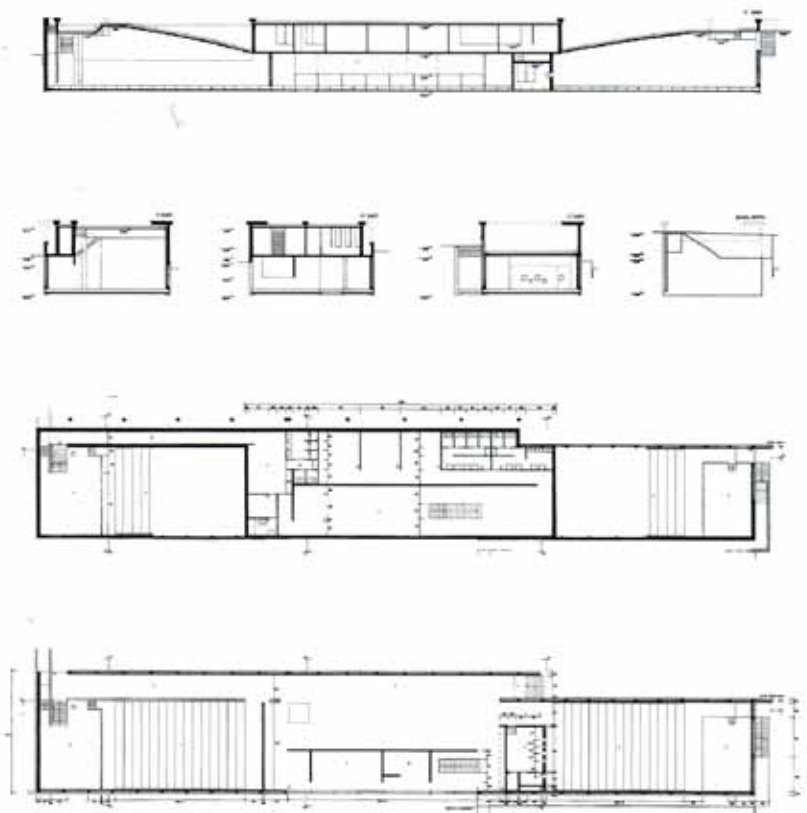

21 ALVARO SIZA

Bureaugebouw Tavora - Siza - Souto de Moura.

1993 - RUA DO ALEIXO PORTO

Het gebouw ligt vrij dicht bij de Porto architectuurschool. Een U-vormig plan en vijf verdiepingen. In het gebouw zitten ook de bureau's van Fernando Tavora, Eduardo Souto de Moura, Rogerio Cavaca en een ingenieursbureau. Eenvoudig en budgetvriendelijk maar met de typische Siza detailleringen.

22 EDUARDO SOUTO DE MOURA

Casa das Artes

1981 - RUA ANTONIO CARDOSO, PORTO

Het gebouw is gesitueerd in de tuinen van een neo-classicistische villa uit het begin van de twintigste eeuw. Het programma omvat een bioscoop, een auditorium en een tentoonstellingsruimte, naast het behoud van de tuinen. Dit is één van Souto de Moura's eerste projecten dat is samengesteld uit twee parallelle granieten muren met het programma ertussenin. Gekenmerkt door een minimalistische benadering, bestaat het gebouw uit hoogstaande bouwtechnische details met een kniphoog naar Mies Van der Rohe.

23 OMA Casa da Musica

1999-2005 - AVENIDA DA BOAVISTA 604-610, PORTO

De opkomst van nieuwe muzikale praktijken in de twintigste eeuw noopte tot het opnieuw doordenken van de gebouwen waarin deze worden uitgevoerd. Dat is het uitgangspunt van de boeiende tentoonstelling die Kurt W. Forster op de Biënnale van 2004 over 'Concert Halls' inrichtte. Ze bood een overzicht van alle concertzalen die in de afgelopen tijd zijn ontworpen en uitgevoerd. Volgens Forster moeten zowel de Sydney Opera van Jørn Utzon als het Philips paviljoen in Brussel van Le Corbusier en de Filharmonie in Berlijn van Hans Sharoun worden beschouwd als het beginpunt van een periode waarin de ruimtelijke dimensie van de muziek en de muzikale doelstellingen van de zalen opnieuw zijn gedefinieerd.

De Filharmonie van Sharoun vormt een stedelijk oriëntatiepunt in het naoorlogse Berlijn en biedt onderdak aan uiteenlopende muzikale uitvoeringen. In het interieur contrasteert het geroezemoes in de drukke foyers, trappen en loopbruggen met de 'feestelijke kalme' van het auditorium. Hans Sharoun beschouwde de concertzaal als een levend organisme. Zowel de relaties tussen muziek, publiek en stad als die tussen foyers en zalen zijn in dit gebouw op canonieke wijze vastgelegd. Ze vormen patronen die door veel architecten in later gebouwde concertzalen zijn gevolgd, maar zelden geëvenaard. Als enige komt volgens Forster Frank Gehry's Walt Disney Concert Hall in Los Angeles in de buurt.

Het in 2005 geopende Casa da Musica in Porto dat Forster in Venetië niet liet zien, lijkt zich als eerste los te maken uit de door Utzon, Le Corbusier en Sharoun gedefinieerde canon. Het gebouw zoekt niet alleen een relatie tot de stad die sterk verschilt van Sharouns Filharmonie, maar keert ook de manier om waarmee een concertzaal gewoonlijk wordt gemaakt. Over deze inversie is de ontwerper expliciet. Volgens hem komt de vorm van een muziekhuis uiteindelijk altijd uit op een model van een schoendoos. OMA snijdt daarentegen de doos uit een groter sculpturaal volume. Door rondom deze doos de andere ruimtes zoals de repetitieruimtes, de lobbies en de kantoren te plooien, ontstaat een interessante, ruimtelijke spanning.

De oorspong van het project ligt bij een nooit uitgevoerd ontwerp voor een huis in Rotterdam. De opdrachtgever was volgens Koolhaas geobsedeerd door orde en wilde een huis zonder rommel en met optimale opslagmogelijkheden. Als oplossing stelde de ontwerper een gefacetteerd blok voor, waaruit vervolgens in de kern een leegte is uitgesneden. Rond deze woonkamer zijn de overige ruimtes los geplaatst overgeleverd aan de rommeligheid van het alledaagse leven. In dezelfde tijd nam OMA deel aan de prijsvraag voor een concertzaal die Porto in 2001 als Culturele Hoofdstad (naast Rotterdam) wilde realiseren. Voor de prijsvraag was extreem weinig tijd. Koolhaas, net terug uit Afrika en onder de indruk van het stedelijke leven in Lagos (Nigeria), gebruikte het afgewezen ontwerp uit Rotterdam en blies het op tot de schaal van een concerthall. De lege kern werd de belangrijkste muziekzaal, terwijl de foyers, de repetitieruimtes en de kantoren waren gedacht in de ruimtes eromheen.

De bezoeker gaat het gebouw binnen in de hoge ruimte tussen de betonnen huid van het gebouw en de wand van de grote concertzaal. Een trap leidt naar de lobby die tevens uitzicht biedt over de stad. Een tweede trap voert naar het bordes dat hoog aan de achterzijde van de concertzaal ligt. De entree ruimte wordt kriskras doorkliefd door betonnen palen die de hoofdconstructie ondersteunen. Ze vormen het begin van een boeiende promenade die door het gebouw meandert in de ruimte tussen de schil en de kern en daarbij de uiteenlopende programmaonderdelen met elkaar verbindt. Deze lopen soms in elkaar over, worden dan weer via roltrappen en hellingsbanen betreden. De route voert langs de foyers, de repetitieruimtes, de kleine zaal en de VIP-ruimte. Daarbij zijn telkens de grote zaal en de stad dan wel indirect aanwezig. De tussenruimte in de Casa da Musica – vergelijkbaar met de poché in de muren van veel Romeinse architectuur – accomodeert een interieur dat sterk verschilt van het exterieur.

Deze compositie wordt ondersteund door de hoofdconstructie van het gebouw die bestaat uit twee dikke muren van 1 meter welke zijn gestabiliseerd met schuine kolommen, in combinatie met de gefacetteerde, witbetonnen buitenschil van 40 centimeter. Deze maakt het mogelijk om gedurende het bouwproces tussen schil en binnenconstructie op ieder gewenst punt wijzigingen in het gebouw door te voeren. De vorm van het gebouw was dus niet vooraf gegeven, maar is voortgekomen uit dit ontwerpproces. Ze is bovendien een antwoord op de alsmaar groeiende praktijk, waarin voor het ontwerp steeds minder tijd beschikbaar is, terwijl voor de uitvoering steeds grotere periodes nodig zijn. Ook in Porto was dit het geval. De deelnemers aan de prijsvraag uit 1999 hadden slechts twee maanden de tijd om een ontwerp in te leveren, terwijl het gebouw niet in het beoogde jaar 2001 klaar was, maar pas vier jaar later.

Het Casa da Musica is georiënteerd op een negentiende eeuwse rotonde met zuil, die de schakel vormt tussen de historische binnenstad en de omliggende arbeiderswijken. Het gebouw is contextueel, niet door aan te sluiten op de aangrenzende bebouwing, maar door zijn openheid naar de stad. Ten opzichte van de andere gebouwen in de omgeving is het Casa da Musica eerder een autonoom object dat een nieuwe werkelijkheid creëert. Het heeft geen voor- of achterkant, maar is een sculpturaal volume dat zorgvuldig in zijn vorm is geslepen. Het grondvlak van travertijn bedekt als een tapijt de spievormige kavel. Op verschillende punten is dit tapijt opgetild, onder andere om toegang te bieden tot de ondergrondse parkeergarage van drie lagen.

Vanuit de grote zaal heeft men uitzicht op de top van de zuil en de kruinen van de bomen op de rotonde. Het uitzicht aan de andere zijde over de omliggende wijken en de zee is interessanter. De golvende glaswanden geven een vervormd beeld van de stad, maar openen ook het gebouw en geven het een gevoel van binding met de stad. Vanuit de omliggende wijken is echter geen sprake van een formele verschijning. Het gebouw lijkt los te zijn neergezet tussen de aanwezige huizen en daartegen ook bijna weg te vallen. Het is verbazingwekkend te zien hoe een gebouw met een dergelijk

omvangrijk programma (in totaal 23.000 vierkante meter) zich zo gemakkelijk in de omgeving laat voegen. Tevens voorziet het die omgeving van een nieuwe betekenis en horizon. Tegelijk is het gebouw zelf publiek. Concertzalen zijn van oudsher alleen toegankelijk door en daarmee zichtbaar voor de elite. In de huidige tijd ontwikkelen ze zich tot voor iedereen toegankelijke gebouwen, vergelijkbaar met de ontwikkeling die musea al eerder doormaakten. Het Casa da Musica speelt in op deze ontwikkeling en positioneert zich als een publiek gebouw dat nadrukkelijk zijn plek in de stad opeist. Naast de grote zaal is er een kleine zaal en een ruimte voor elektronische muziek, evenals verschillende ruimtes die daar omheen zijn gegroepeerd. Door deze opzet zijn diverse manieren van muziekuitvoering mogelijk die bovendien tegelijkertijd kunnen plaatsvinden. Als uitvoeringen gaande zijn, is dat zowel buiten als in het gebouw op uiteenlopende manieren te bespeuren. Door de semi-transparante doorzichten kunnen de stedelingen zich het gebouw toeëigenen.

Op de eerste genoemde tentoonstelling in Venetië stelde Forster dat concerthallen evenals theaters een esthetische afstand tussen zaal en podium nodig hebben, die echter niet wordt gecreëerd door een visuele inkadering, maar door de akoestiek. Het is dan ook de taak van de architect om de luisteraar in de zaal op de drempel van een ervaring voorbij de architectuur te brengen door middel van de architectuur die hen omgeeft. Op dit punt speelde adviseur Renz van Luxemburg een grote rol. De manier waarop een ruimte klinkt hangt volgens hem sterk samen met hoe een ruimte eruit ziet. De grote zaal die akoestisch gezien geheel gescheiden is van de rest van het gebouw, is afgestemd op de filharmonische praktijk. Door aanpassingen is de zaal echter ook geschikt voor optredende popgroepen. Terwijl in een theater het gesproken woord telt en het ontwerp vertrekt vanuit het plafond, moeten in een concertzaal de wanden ervoor zorgen dat de luisteraars worden omspoeld door muziek.

De grote concertzaal heeft zowel aan de voorzijde als achterzijde een wand van golvend glas. Door de buiging van het glas wordt het geluid gebroken en worden hinderlijke reflecties voorkomen. Beide glasvlakken zijn anders gebogen waardoor de glasstroken in breedte en diepte verschillen en geen hinderlijke interferentie van geluid optreedt. De muren van de grote zaal zijn bekleed met ruw triplex dat ook akoestisch een grote rol speelt. Zij zorgen ervoor dat de luisteraars worden omspoeld door de muziek. Deze wanden zijn gedecoreerd met een goudkleurige houtprint die verscheidene malen is uitvergroot. In de wanden zijn meerdere ramen uitgesneden die doorzicht bieden naar de aangrenzende ruimtes. Tevens zijn enkele replica's van barokgevels aangebracht. De stoelen zijn een ontwerp van de enkele jaren geleden overleden Maarten Van Severen. Hij opteerde voor doorlopende rugleuningen ten opzichte waarvan de zitvlakken onafhankelijk bewegen. In de armleuningen is afzonderlijke verlichting opgenomen. Om te zorgen voor goede geluidsisolatie zijn aan beide zijden van de grote zaal golvende glaswanden op grote afstand van elkaar geplaatst. Tussen beide glasvlakken ligt een foyer die tevens dienst doet als buffer van geluid, licht en warmte. In de ruimtes die losjes rondom deze zaal zijn gegroepeerd, speelt opnieuw het geluid een enorme rol. Feitelijk is de Casa da Musica een grote soundscape die wordt ondersteund door de inrichting van diverse ruimtes. Deze onderscheiden zich niet alleen door verschillen in materiaal en kleur (blauw, rood), maar ook in de sfeer (het spel van binnenvallend licht en half dichtgeschoven gordijnen dat Petra Blaisse in het gebouw tot stand heeft gebracht) en in geluid. Dit varieert van een stem ver weg op straat en opstijgend geroezemoes uit één van de foyers beneden tot flarden muziek van diverse uitvoeringen die plaats vinden op onvermoede punten in het gebouw. Het gebouw bereikt zo een perfecte verbintenis tussen autonomie en performativiteit.

24 Kunstgaleries

RUA MIGUEL BOMBARDA PORTO

Een straat met heel wat kunstgaleries en ateliers.

25

ALVARO SIZA VIEIRA

Sociale woningen SAAL

1973-2004 - RUE DE BOAVISTA / RUA DAS AGUAS FERREAS, PORTO

Dit project uit 1973 is een onderdeel van het SAAL-programma van Porto (servicio de apoio ambulatorio local) om sociale woningen uit te denken voor de minder begoede klasse. En hoewel de 'Vivendas Sociais' zijn verwezenlijkt aan de hand van een erg beperkt budget, slaagde Siza erin een woningblok te creëren dat de moeite waard is om te bezoeken en te bestuderen.

In 1977 werden slechts twee volumes van het complex opgetrokken, in 2004 zijn alle vier verdiepingen hoge bouwblokken voltooid en kreeg het geheel nieuw leven ingeblazen, mede dankzij het integreren van commerciële en groene ruimtes. De huurprijzen zijn echter hoog en in plaats van de minder begoede klasse, betrekken kunstenaars, architecten en jonge koppels de appartementen.

26 EDUARDO SOUTO DE MOURA
Metro Salgueiros

27 EDUARDO SOUTO DE MOURA

Herinrichting van gevangenis tot Portugees Centrum voor Fotografie

2005 - CAMPO DOS MARTIRES DA PATRIA, PORTO

Parallel met wat Eduardo Souto de Moura deed in de Pousada de Santa Maria do Bouro waar hij de ruïne deel laat uitmaken van de architectuur, heeft hij bij de renovatieopdracht en transformatie van de indrukwekkende oude gevangenis tot het 'Centro Portugues de Fotografia' de krachtige en ruwe authenticiteit van het historische gebouw opnieuw waarde gegeven. Binnenin gestript tot zijn basis, staat de gevangenis er opnieuw als een dreigend overweldigend complex. De architecturale ingrepen zijn zeer minimaal en functioneel zonder afbreuk te doen aan deze ruwe kracht van ruimte en materiaal.

28

ALVARO SIZA
Metrostation San Bento

29

EDUARDO SOUTO DE MOURA EN ALVARO SIZA

Straataanleg Avenida dos Aliados

30 ADALBERTO DAYS Guindais Lift

1999 - PLAZA BATALHA, PORTO

De lift verbindt de oever van de rivier Douro met de hoogstad via de Guindais helling. De stations aan beide zijden van het liftraject zijn volledig opgetrokken uit wit beton om het licht dat binnenvalt via verticale schachten en daklichten ten volle te reflecteren. De reis duurt ongeveer twee minuten en overbrugt 281 meter, waarvan 90 meter langs een tunnel. Het water dat zich een weg baant langs de helling, wordt geleid door kleine dammen die de snelheid verlagen en mompelt als een stille waterval het station binnen, waarna het naar de rivier wordt afgeleid.

31

ARX NUNO MATEUS E JOSE MATEUS

Centrum voor bloed inzameling Porto

RUA DE BOLAMA 133 EN VISCONDE DE SETUBAL PORTO

Het centrum is gebouwd voor de activiteiten van bloedinzameling en analyse. Constante wetenschappelijke en technologische evolutie noodzaken telkens weer aanpassingen. Daarom heeft het gebouw een flexibel interieur waardoor regelmatige metamorfoses mogelijk zijn.

Het gebouw ligt op een onregelmatig terrein tussen twee straten. De omgeving is eerder chaotisch. Het gebouw zoekt binnen het perceel zijn eigenheid en geometrie. Aan een zijde is het gebouw opgelicht waardoor de hoofdingang wordt aangegeven, aan de andere zijde is een opening gesneden in de graniet wand van de vroegere ommuring. Binnenin wordt het uitzicht op de omgeving uitgesneden door middel van lange en smalle ramen, waardoor de chaotische context wordt geabstraheerd.

32 RISCO + MANUEL SALGADO MET NUNO LOURENÇO Masterplan en het Dragão Stadion 2004 - VIA FOTEBALL CLUBE DO PORTO, PORTO

Het masterplan met een oppervlakte van 42 ha in het oostelijke stadsdeel bood de mogelijkheid een stedelijk vernieuwingsproject op te zetten in een verwaarloosd gebied, de bereikbaarheid te verbeteren en talrijke faciliteiten toe te voegen. Daarom omvat het programma behalve het 'Estádio do Dragão' met 50.476 zitplaatsen, tevens woongelegenheden en winkelzones, een metrostation, een hotel en een stedelijk park (de school en tuinen zijn nooit uitgevoerd).

De context is te vatten aan de hand van drie gegevens: een 70 meter brede laan, die beide stadsdelen met elkaar verbindt en toegang verschaft tot het regionale wegennet; een stedelijke ring van woningbouw, commerciële ruimtes en diensten rond het stadion; en een lokale weg die de districten São Roque da Lameira en Contumil met elkaar verbindt. Het niveauverschil is tot een pluspunt omgevormd tussen avenida Fernão de Magalhães in het westen en de expresweg van de binnenring in het oosten zodat het stadion gedeeltelijk is ingegraven. Ook de visuele impact van de monoliet wordt door deze ingreep geminimaliseerd.

Het stadion vervangt het 'Estádio das Antas' van FC Porto. Het stedelijke park Antas, de laan, het grote plein rond het stadion en de uitbreiding van het Roque Park vormen de basis voor de publieke ruimte van het nieuwe stedelijke gebied 'Antas'.

33 FERNANDO TAVORA EN JOSE BERNARDO TAVORA

Paleis Freixo en omgevingsaanleg

1995-2003 - AVENIDA ESCRITOR COSTA BARETTO, PORTO

Het nationale monument 'Palácio do Freixo' en omgeving, een alternatieve weg naar de nationale weg 108, een paviljoen der ontdekkingen en een parking zijn het programma voor de herinrichting. Belangrijk hierbij zijn niet alleen de locatie en de fysische vorm van het paleis, maar ook haar betekenis en culturele waarde. Het 'Palácio' is immers een kunstwerk van Nicolau Nasoni, dat door tijd en gebruik zijn huidige vorm heeft gekregen, of, anders gezegd: het gaat om ruimte, gezien vanuit een zeker tijdspectief. De herinrichting van het paleis door Távora demonstreert de intentie om de bestaande ruimtelijke waarde te verbeteren en te versterken door de circulatie uit te zuiveren, de volumes te variëren en essentieel hedendaags comfort op een bescheiden manier te introduceren. Het resultaat is een statig en eervol bouwwerk, waarvan het verleden helpt om de huidige doelen te dienen.

34 JOSE FERNANDO GONCALVES

Kapel en parochiaal centrum Quebrantões

2002 - AVENIDA JOA II — RUA DR. ALFREDO FARIA DO MAGALHAES, VILA NOVA DE GAIA

De vormtaal van de kapel benadrukt de topografie van het terrein in relatie tot het niveau van het trottoir en gaat een relatie aan met de omgeving, gekenmerkt door het geluid van de spoorweg. Deze kenmerken zijn sturend in de beslissing om het gebouw deels in te graven en om tegelijk toch een stedelijke ruimte te creëren die 'open' staat naar de gemeenschap. Dit idee vloeit samen met de instelling van de opdrachtgever om elke vorm van monumentaliteit te vermijden en om een door licht overladen ruimte in het interieur te creëren.

De hoofdstraat leidt naar de religieuze ruimtes, de secundaire weg naar de dienst-ruimtes; een galerij benadrukt de ruimte tussen beide functies. De kapel is dus gekarakteriseerd door een axiale organisatie en een structuur in drie delen: de inkompartij met het heilige water, de naaf en het altaar. Het parochiaal centrum bestaat uit een polyvalente ruimte en klaslokalen voor religieus onderwijs die rond een centrale tuin zijn georganiseerd.

Het contrast tussen beton en hout dient om het tactiele van de oppervlakken in contact te brengen met het lichaam, terwijl licht, kleur, ritme en textuur de ruimte verstandelijk doen vatten.

35 JOSE FERNANDO GONCALVES

Afscheidgebouw rouwkapel Oliveira Do Douro

ALAMEDA DE SANTA EULALIA, VILA NOVA DE GAIA

De lange, serene galerij met tuin die drie volumes met elkaar verbindt, wekt een geladen gevoel op zonder eigenlijk veel te zeggen. Twee uiterst kleine ruimtes schakelen zich aan het donkere, vrijwel expressieloze betonnen volume van de kapel waar licht slechts in kleine hoeveelheden binnendwarrelt.

In het 'capela murtuario Oliveira Do Douro' zijn weinig details terug te vinden die deze tempel des doods menselijk maken, waardoor het in herinnering brengt dat de dood een onvermijdelijk eindpunt van het leven is.

36 CRISTINA GUEDES EN FRANCISCO VIEIRA DE CAMPOS

Calem Bar

2002 - AVENIDA DIEGO LEITE VILA NOVA DE GAIA

De avenida Diego Leite langsheen de Douro geeft een toeristisch aantrekkelijk beeld van de stad Porto aan de overzijde van de rivier. Het is de plaats waar de Porto pakhuizen waren gevestigd. Naast een aantal romantisch historische verwijzingen zoals de oude boten met wijnvaten, zijn een aantal eigentijdse terrassen en bars neergezet.

De Calem Bar slingert zich als een soort gestrande ufo langsheen de kade. Verderop zien we nog een Paviljoen: Toyo Ito achtige constructie met een gelijkaardige functie.

PORTUGAL

07

MAIA
GONDOMAR
CUSTOIAS

PORTUGAL

MAIA GONDOMAR CUSTOIAS

PROJECTEN

01	Alvaro Siza, Multifunctioneel complex	134
02	Guilherme Machado Vaz, Stadsdiensten van Custóias	136
03	Eduardo Souto de Moura, Appartementsgebouw	137
04	Joao Alvaro Rocha, Onderzoekcentrum Quinta De Grutta	138
05	Joao Alvaro Rocha, Parque Urbano de Moutidos	139

01 ALVARO SIZA Multifunctioneel complex 2007 - AUTOSTRADE IC 29 GONDOMAR

Het 'multiusos "Coração de Ouro" (= hart van goud) is gesitueerd in het stadshart van Gondomar. Dit 48.000 m² grote en makkelijk bereikbare multifunctionele complex lost een van de grootste tekortkomingen van het metropolitaine gebied van Porto op. Ironisch gezien is het echter gebouwd nabij de havenbuurt van Antas, waar FC Porto zijn eigen multifunctioneel complex voorziet in het Antas masterplan rondom het Dragão stadion.

De capaciteit is afhankelijk van de culturele, sociale, economische of sportactiviteit, waarbij 6.500 zitplaatsen geen uitzondering is. Het complex zorgt voor tot in de details uitgedachte diensten zoals thermen voor atleten, massageruimtes, aparte kleedkamers voor scheidsrechters en trainers, een kantoor voor de anti-doping controle, persruimtes, bar, restaurant, ...

02 **GUILHERME MACHADO VAZ** **Stadsdiensten van Custóias** 2006 - LARGO DE SOUTO, CUSTÓIAS, MATOSINHOS

Het gebouw voor de administratieve diensten van de stad vervangt de bibliotheek op het Souto-plein, een driehoekige ruimte met een centrale tuin en imposante bomen.

De lengte van een zijde van het vierkante plattegrond is gebaseerd op de maximale diepte van een volume volgens de stedenbouwkundige diensten: 17,6 meter. Formele abstractie en contrast zijn zonder twijfel de sleutelwoorden voor dit project. Met de bedoeling het chaotische stadsweefsel te doorbreken aan de hand van een uitzonderlijk project, is gekozen voor uniforme materialen en gereduceerde detailleringen. De in roestvrijstalen raamkaders gelijkde glasplaten doen de omlijstingen aan de buitenkant verdwijnen. Binnendeuren zijn gemaakt van dezelfde gipsplaten als voor de tussenwanden.

Deze jonge architect (°1974, afgestudeerd in 1998) heeft reeds een aantal belangrijke prijzen en projecten in de wacht gesleept en werkt samen met David Chipperfield voor het Bom Sucesso Resort in Obidos.

03 EDUARDO SOUTO DE MOURA Appartementsgebouw 1997 - TRAVESA DA CAVDA, MAIA

Het gebouw huist 32 appartementen en 8 winkels op een oppervlakte van 45 bij 17 meter. Deze rechthoek is in twee symmetrische delen gesplitst met afzonderlijke toegangen. Alle technische voorzieningen zijn centraal rond de circulatiekernen gegroepeerd om een betere organisatie van het interieur mogelijk te maken. De oostgevel is voorzien van de twee ingangen tot de appartementen, vier tot de winkels en een toegang tot de ondergrondse garage.

Het ontwerp heeft een vierkant constructief raster van 5,90 meter, de slaapkamers en de garages van 2,95 meter. De gevel heeft een systeem van aluminium 'venetiaanse' zonweringen in de vorm van lamellen. Daardoor krijgt het gebouw overdag verschillende huiden: soms een gesloten blok en een paar uur later, wanneer de zon is gezakt, is een open gebouw te zien met zicht op de activiteit in het interieur.

04 JOAO ALVARO ROCHA

Onderzoekcentrum Quinta De Grutta

2003 - RUA JOAO MAIA, ZIJWEG VAN RUA 5 DE OCTOBRE, MAIA

'Quinta de Grutta' is een educatief onderzoekscentrum voor ecologische en duurzame landschappelijke ontwikkelingen. Hier worden cursussen georganiseerd, proefvelden aangelegd en laboratoriumonderzoek uitgevoerd. Ook ondersteuning naar ecologische en milieuvriendelijke initiatieven wordt van hieruit gecoördineerd.

Het complex is gelegen op een twee hectaren groot terrein. Alvaro Rocha ziet zijn ingrepen als een herstellen van de complete omgeving, waardoor het een eerder stedelijk karakter krijgt zonder het landelijke geheugen te verliezen. Een dialoog tussen de verschillende bouw tijden, tussen oud en nieuw, tussen groot en klein en tussen publiek en privaat. Over het project, zegt Rocha zelf dat het meer een restauratie wil zijn dan een herbestemming.

Het werk van Joao Alvaro Rocha wordt gekenmerkt door een zoektocht naar eenvoud en het uitsluiten van spektakel. Zijn werk is technisch maar niet technologisch, vergelijkbaar met Patxi Mangado: een dialoog tussen materiaal en vorm zonder te vervallen in constructieve hoogstandjes. Minimalistisch en contextueel tegelijk.

José Manuel Pozo typeert hem als rustig, kalm en ogenschijnlijk simpel. Respect voor de leidende rol van de plaats is een uitgangspunt waardoor zijn werk een zekere anonimiteit krijgt. Zijn projecten willen deel zijn van het landschap.

05 JOAO ALVARO ROCHA

Parque Urbano de Moutidos

1997 - RUA DE MOUTIDOS, AGUAS SANTAS, MAIA

Het 4ha grote park is vanwege het inherente karakter verdeeld in vier gebieden: een waterzone, een deel met grote niveauverschillen, een boszone en een grasgebied. Het park nodigt de bezoeker meteen uit door zijn brede groene ruimtes die zijn verdeeld over de verschillende niveau's. Het geheel is zeer polyvalent en heeft zowel speelruimte voor kinderen als ontspanningszones voor volwassenen met een mooi uitzicht. De gebouwen liggen verspreid over het park en integreren zich harmonieus in de natuur door hun inplanting en materiaalgebruik.

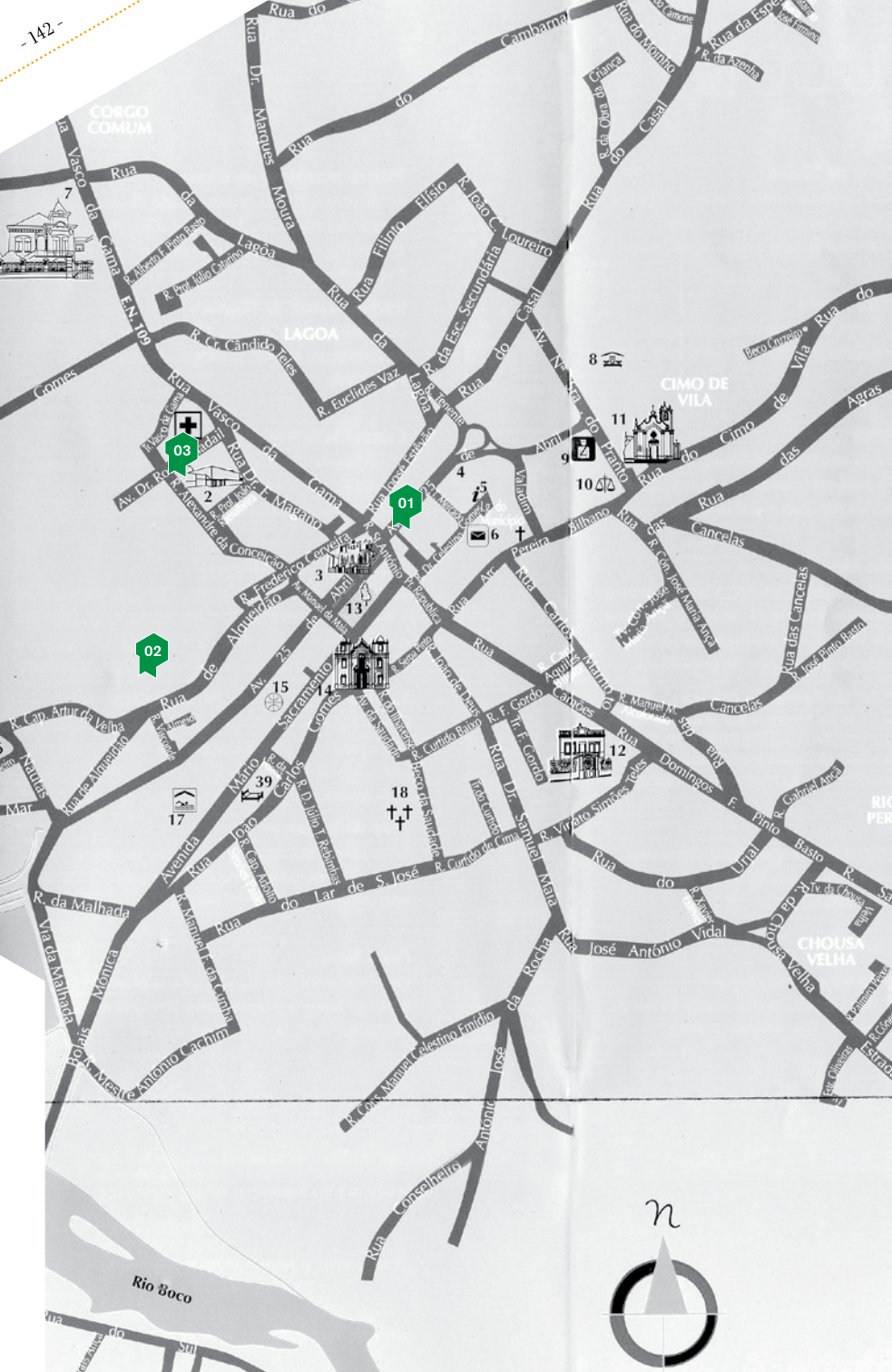
Rocha streeft ernaar zijn werk uit te voeren zoals Peter Zumthor over landschappelijke ingrepen denkt: ze moeten uitdrukken: "Ik ben zoals je me ziet, ik behoor tot de plek."

PORTUGAL

08

ILHAVO

PORTUGAL

ILHAVO

PROJECTEN

01	Filipe Afonso en Ilidio Ramos, Cultureel Centrum	144
02	ARX Portugal, Bibliotheek	145
03	ARX Portugal, Maritiem museum	147

O1

FILIPE AFONSO EN ILIDIO RAMOS

Cultureel Centrum

2008 - AVENIDA 25 DE ABRIL, ILHAVO

Het cultureel centrum is opgevat als een versteende publieke ruimte van ongeveer 7.000 m², met een ondergrondse parkeerplaats voor 220 wagens, zes commerciële ruimtes, een polyvalente ruimte voor o.a. tijdelijke tentoonstellingen, burelen, archieven en een auditorium van 520 zitplaatsen met foyer en toneeltoren. Het concept bestaat erin om een betonnen doos in een translucente enveloppe te brengen, waardoor overvloedig licht en een contrast tussen open en gesloten ontstaat. Zo ontwikkelt het foyer zich tussen de decoratief geïllustreerde betonnen muren van het auditorium – als een verwijzing naar de Portugese keramische azulejos – en de flinterdunne huid die nauwelijks van het exterieur scheidt. Deze huid is deels in vlak glas, deels in opaline gelamineerd glas 6-6-1 in inox kaders en deels in 40 mm dikke translucente polycarbonaatplaten uitgevoerd en afgeschermd door zonneschermen. Ook de buitenaanleg is een omvangrijk deel van de opdracht. Op de voetgangersplaza prijkt een woord van ongeveer 20 meter lang, meer dan twee meter hoog en met 70 centimeter dikke letters. De grondbedekking is opgevat als een vloerkleed van kleine kubussen uit basalt – afgewisseld met kalksteen als referentie naar het materiaalgebruik van de stoepen in de stad – met een zijde van 6 cm. De verlichting van de publieke buitenruimte gebeurt door twee lichtbakens die diagonaal ten opzichte van de ingang van het cultureel centrum zijn gesitueerd: de liftkooien en trappenhuizen naar de ondergrondse parking. Aan deze voetgangersplaza zijn eveneens de zes commerciële ruimtes gevestigd, waarvan één als restaurant met 100 zitplaatsen moet worden ingevuld.

02 ARX PORTUGAL Bibliothek

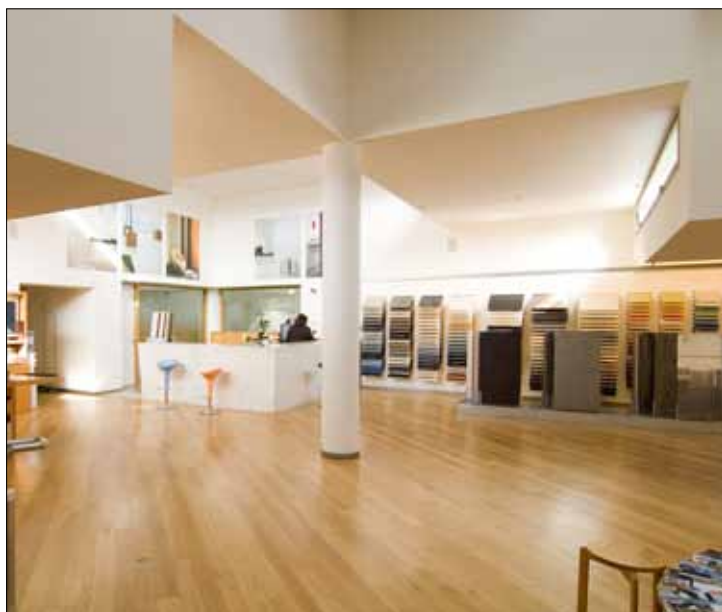
2002-2005 - AVENIDA GENERAL ELMANO ROCHA ALQUEIDÃO, ILHAVO

De nieuwe bibliotheek is het tweede grote publieke gebouw in Ilhavo door de broers José en Nuno Mateus die de samenwerkende vennootschap 'ARX Portugal' stichtten in het begin van de jaren '90. Hun eerste project, een intelligente herinrichting en uitbreiding van het maritieme museum (zie verder in deze reisgids), vereiste een pragmatische aanpak om om te gaan met een bestaande constructie. Deze moest, om financiering van de Europese Gemeenschap te garanderen, worden geïntegreerd in het nieuwe gedeelte. Toevallig bevat de bibliotheek eveneens een dergelijk bestaande context, maar dan van groter historisch belang: de overblijfselen van de villa Visconde de Almeida, een aristocratisch huis uit de zeventiende eeuw.

Het terrein ligt aan de rand van Ilhavo, in een omgeving die typerend is voor een incoherente, gedisllocaliseerde periferie. Zowel de aard van het terrein als de aanwezigheid van een bestaande constructie waren de voedingsbodem voor een meer genuanceerde strategie van statement en consolidatie die de stedelijke fragmentatie benadrukken. Toen de Mateus-broers de wedstrijd wonnen in 2001, bleef er niet veel over van de villa. Omdat het een zeldzaam voorbeeld van erfgoed bleek te zijn in een kuststad die bekender is omwille van haar industrie dan haar geschiedenis, werd behoud en integratie het uitgangspunt van het project. Van de oorspronkelijke woning bleven

enkel de gevel langs de zuidwestelijke rand van het terrein en de kleine familiekapel over, waarvan de proportie en elegantie van het metselwerk opvallende kenmerken zijn. Uitgevoerd met een gevoel van reductie dat zeker schatplichtig is aan Siza, sluit het nieuwe gedeelte zich in het oude dankzij de witte volumes die een abstract, hedendaags spel van de Iberische lokale stijl zijn. De bibliotheek vormt de sociale en organisatorische spil van het plan met jongerencentrum en schakelt zich in de historische gedeeltes die als kapel, kantoren en technische ruimtes fungeren. De hoofdingang aan de noordoostelijke zijde is gekenmerkt door een driehoekige luifel die een zeldzame interlude van lichtheid en permeabiliteit vormt in een hoofdzakelijk hermetische compositie. De hoofdleeszaal hangt over de foyer en is overkapt door een hedendaagse versie van een sheddak. Aan de zuidelijke zijde bevatten de foyer en leeszaal een geheime tuin, een hedendaagse versie van de koelte brengende en groene Iberische patio.

Een rigoreus palet van witte muren en lichtgekleurde natuurstenen vloeren maken van het interieur een geheel. De kapel is ontdaan van zijn belangrijkste decoratieve toevoegingen doorheen de geschiedenis en is teruggebracht tot zijn essentie. Het hedendaags vormgegeven meubilair en het nieuwe altaarstuk zijn ontworpen door Pedro Calapez, refererend naar de typologie van originele polychrome werken.

03 ARX PORTUGAL Maritiem museum

1997-2002 - AVENIDA DR. ROCHA MADAHÍL, ILHAVO

Ilhavo -gelegen aan de centraal Portugese kust en aan de zoutvlaktes van de monding van de rivier Aveiro- kent een uitgebreide geschiedenis van boten en zeevaart. Het oorspronkelijke museum uit de zeventiger jaren was een typisch functioneel bedrijfsgebouw. Toen ARX de opdracht kreeg, bleek het de meest voor de hand liggende impuls om het reliquie uit de jaren zeventig af te breken en een nieuw ontwerp neer te poten. Financiering van de Europese Gemeenschap was echter slechts mogelijk indien het een herinrichting betrof, waardoor een meer pragmatisch antwoord nodig bleek.

Deze uitdaging is poëtisch opgelost. De oude kolomconstructie van het oorspronkelijke volume is verdergezet in een bijna in oppervlakte verdubbeld (3850 m²) gebouw. De rooilijn is behouden en het nieuwe volume is toegevoegd in het bouwblok, waardoor een nieuwe binnentuin is ontstaan. Het ontwerp is bekroond met een onregelmatig daklandschap. Net zoals een schip op zee, heeft ook dit project een assemblage van langwerpige witte volumes die oprijzen uit een donkere basis, in dit geval bestaande uit houtskoolkleurige leisteen.

Door de terugliggende noordoostelijke gevel, definieert het gebouw een nieuwe publieke ruimte met eenvoudige houten banken en porfierslag in hoekige vlakken met strepen van CorTen-staal. De donkere natuurstenen muur omsluit een patio in het zuidwesten met een zonlicht reflecterend watervlak in het midden. Binnen de functie van het gebouw, is het symbolisch dat het watervlak vanaf alle ruimtes zichtbaar is.

Enkele nieuwe volumes rijzen op of zijn verankerd in de oorspronkelijke constructie, zoals de dubbelhoge Sala da Ria met een indrukwekkende collectie boten, een nieuw administratief blok met een bibliotheek en café en een centrale toren in leisteen voor tijdelijke tentoonstellingen die op het water lijkt te drijven. De leistenen basis van de noordwestelijke, secundaire gevel is onderbroken door een reeks laadplatformen die worden behandeld als een architecturaal evenement.

Een gemeenschappelijke architectuurtaal van witte muren en zwarte leisteen vloeren maakt van het interieur een geheel met accenten als fijne stalen borstweringen en de delicaat geaderde witte marmer van het hellende vlak en de trappenhuizen. De architecten ontwierpen eveneens de etalages in staal en glas, de belettering aan het exterieur en de abstracte silhouetten van zeevaarders en dokwerkers die een schaalgevoel in de tentoonstellingsruimte brengen.

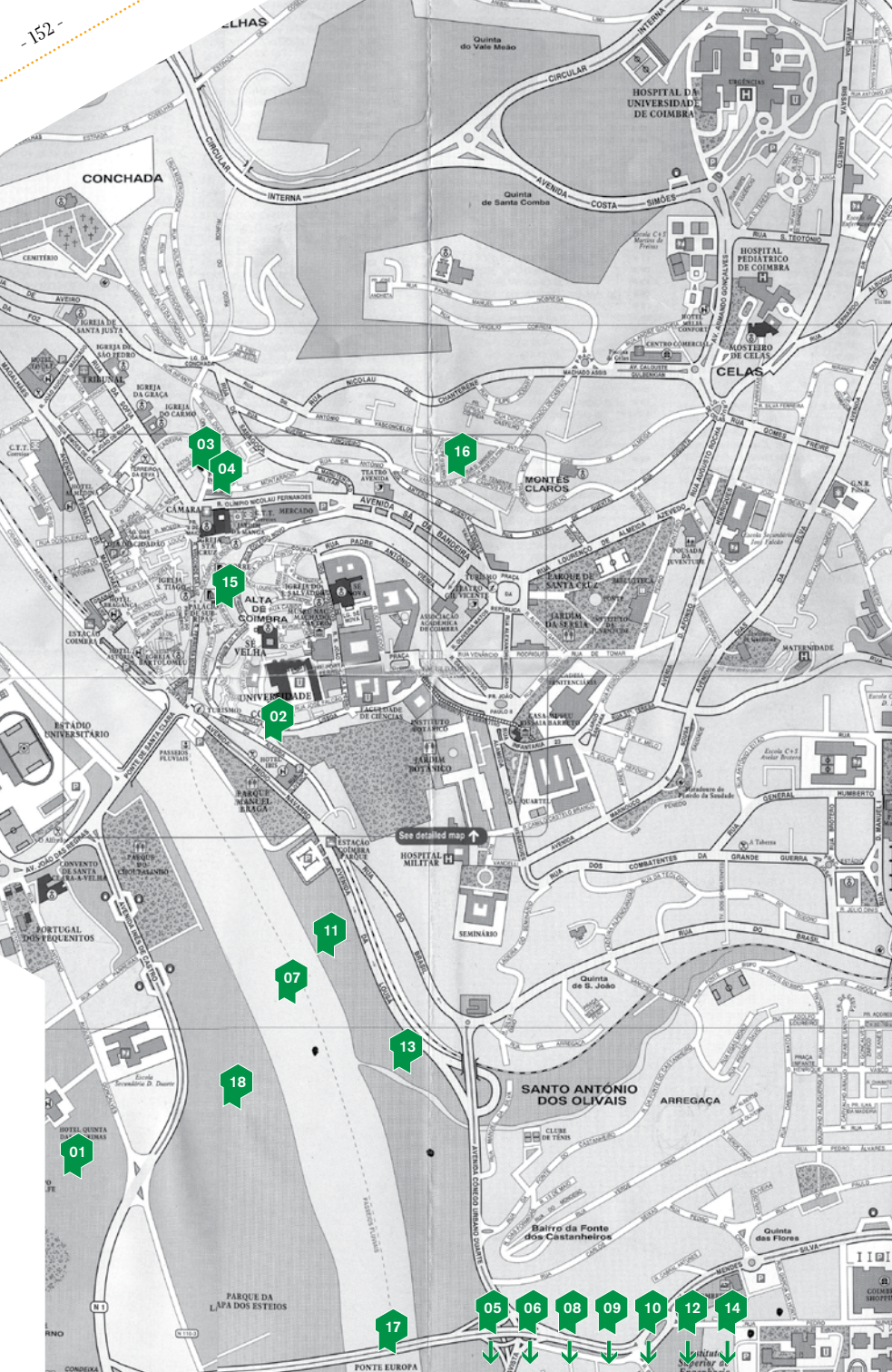

PORTUGAL

09

COIMBRA

03

04

15

02

16

11

07

18

13

01

17

05

06

08

09

10

12

14

See detailed map ↑

Estátua de
S. Jerónimo

PORTUGAL

COIMBRA

PROJECTEN

01	GB Arquitectos Goncalo Byrne, Hotel Quinta das Lágrimas	154
02	Fernando Tavora, Auditorium Rechtsfaculteit Universiteit	155
03	Joao Mendes Ribeiro, CAV Centro de Artes Visuais	156
04	Luis Durao, Teatro da Cerca sao Bernardo	157
05	GB Arquitectos Goncalo Byrne, Faculteit voor Informatica Polo II	158
06	Aires Mateus, Studentenverblijf Universiteit Polo II	159
07	Cecil Balmond, Pedro en Ines brug over de Mondego rivier	160
08	C. Martins en E. Miranda, Studentenverblijf Universiteit Polo II	161
09	Goncalo Louro en Claudia Santos, Theater	162
10	G. Dias en D. Antunes, Studentenwoningen Polo II	163
11	PROAP en Goncalo Byrne, Parkaanleg Parc Mondego	164
12	Aires Mateus, Faculteit Wetenschappen Polo II	165
13	Siza en Souto de Moura, Portugees paviljoen voor de werelddtentoonstelling in Hannover	166
14	Fernando Tavora, Faculteit Burgerlijke Bouwkunde	167
15	Fernando Tavora, Pleinaanleg	168
16	Flavio & Maria Barbini, Igreja na Santa Lourdes Coimbra	169
17	Rene Greisch, Brug Rainha Santa Isabel	170
18	NPK - Arquitectos Paisagistas Associados, Clubhuis	171

O1

GB ARQUITECTOS GONCALO BYRNE

Hotel Quinta das Lágrimas

1997 - RUA ANTONIO AUGUSTO GONÇALVES COIMBRA

Het hotel Quinta de Lágrimas (letterlijk tranendomein) was vroeger een Manoir. Het heeft een 20 hectaren grote tuin met zeldzame en exotische bomen die als het ware een botanische museum vormen. Het was hier dat in de 14e eeuw het drama van de verboden liefde van kroonprins Pedro en Ines de Castro zich heeft afgespeeld. (Ook de Pedro & Ines brug van Cecil Balmond verwijst naar dit Portugees Romeo en Julia verhaal). Volgens de legende is Ines de Castro in Quinta das Lágrimas vermoord. Er wordt beweerd dat er nog vlekken zijn op de stenen van de bron die ontsprong uit haar tranen.

Dit verhaal is natuurlijk een uitstekende troef in handen van de hoteluitbaters. De uitbreiding met een kuuroord en extra kamers is van Gonçalo Byrne. (Provinciehuis Leuven). Het nieuwe gebouw is ontdaan van formalisme, in een duidelijk contrast met de taal van het bestaande paleis. Volgens de architect wil zijn ontwerp geen radicale breuk zijn met het bestaande paleis maar eerder een veruitwendiging van de moderniteit, van evolutie en vooruitgang met respect voor het verleden.

De werking van licht, zuivere en eenvoudige volumes, de conceptuele aard van het materiaal en de herwaardering van het omringende landschap zijn een poging om een nieuwe leefwijze te definiëren. Het gaat niet zozeer om het creëren van nieuwe vormgeving maar om het veruitwendigen van een nieuwe levensfilosofie. Het ontwerp van de waterpartijen is van de hand van Robert Woodward.

02 FERNANDO TAVORA

Auditorium Rechtsfaculteit Universiteit

1997 - PATIO DA UNIVERSIDADE COIMBRA

Het belang van de figuur Fernando Tavora (1923-2005) in de architectuurgeschiedenis van Portugal wordt meestal overschaduwd door de internationale erkenning van de figuur Alvaro Siza. In het land zelf wordt hij zeer bewonderd omwille van zijn grote eruditie en aanvoelen van de architectuurgeschiedenis in al zijn facetten. Zijn ontwerpen en visies waren baanbrekend, misschien vooral omdat hij als leraar het internationale modernisme zichtbaar maakte in de Oporto school ten tijde van de dictatuur van Salazar. Zowel Siza als Souto de Moura zeggen sterk door hem te zijn beïnvloed.

Het auditorium is een laat werk van Tavora. Het integreert zich binnen de context van de historische universiteitsgebouwen in een moderne interpretatie van een klassiek gebouw. Een gesloten sokkel met verticale geleding en een ruime dakoversteek geven het gebouw een statigheid.

03 JOAO MENDES RIBEIRO CAV Centro de Artes Visuais 2001 - PÁTIO DA INQUISIÇÃO COIMBRA

Het Centrum voor Beeldende Kunst is gevestigd aan de Pátio da Inquisição, in de buurt van de Rua da Sofia. In 1548, tijdens de hervorming van de Universiteit van Coimbra, is het inquisitiegebouw omgebouwd tot een Colégio das Artes. Tot in 1821, met de liberale revolutie, waren er nog steeds stukken zichtbaar van gevangeniszellen en martelkamers.

De opdracht was het omzetten van deze historische gebouwen in een Centrum voor Beeldende Kunsten. De begane grond is een open multifunctionele tentoonstellingsruimte met bewegende panelen die de ruimte op verschillende manieren kunnen indelen. De archeologische structuur is bewaard onder de demonteerbare vloer. Nieuwe metalen trappen leiden naar de bovenste verdieping. Het onderliggende concept gaat uit van een aanpassing van het bestaande gebouw naar nieuwe toepassingen met respect en behoud van de historische en archeologische waarde. Een duidelijke eigentijdse taal als een continuüm tussen het nieuwe en het oude, het verleden en het heden.

04 LUIS DURA O
Teatro da Cerca sao Bernardo
2003 - PÁTIO DA INQUISIÇÃO COIMBRA

05 GB ARQUITECTOS GONCALO BYRNE

Faculteit voor Informatica Polo II

1991 - RUA MIGUEL BOMBARDA, COIMBRA

De interrelatie tussen dit grote gebouw op de nieuwe universitaire campus Polo II met de andere gebouwen is sterk beïnvloed door de eigenheid van de plek en het stedenbouwkundige plan van de gehele campus. Het stedenbouwkundige plan gaat uit van het vormen van een eenheid en continuïteit.

Het gebouw is gelegen tussen twee straten met een zeer groot niveauverschil. Het sterk hellend terrein (40%) kijkt uit op de vallei van de Mondego rivier. In het ontwerp heeft dit niveauverschil een sterk architecturale vertaling gekregen.

06 AIRES MATEUS

Studentenverblijf Universiteit Polo II

1996 - RUA MIGUEL BOMBARDA, COIMBRA

Het sterk hellend driehoekige terrein is gelegen midden de POLO II Universiteit tussen twee straten: een voetgangersstraat aan de Zuidzijde en een hogere straat Noord. Het programma was binnen de gegeven locatie vrij zwaar waardoor een maximale terreinbezetting noodzakelijk was.

Een laag volume (gelijkvloers) neemt de volledige terreinoppervlakte in, en volgt in de dakvorm de helling van het terrein. Binnen dat volume is een toren ingeplant op de maximum hoogte toegelaten binnen het stedenbouwkundige plan.

Een toren die de verticaliteit van andere gebouwen en de pijnbomen in de omgeving versterkt. In de toren zitten studentenkamers gegroepeerd per twee en gemeenschappelijke ruimtes. Deze kamers kijken uit naar zuidoost.

Er zijn duidelijk gearculeerd twee soorten buitenwanden, de ene meer gesloten in betonnen splitblokken, de andere meer open in multiplexplaten.

07 CECIL BALMOND

Pedro en Ines brug over de Mondego rivier

2002 - RIO MONDEGO, COIMBRA

"Het waren twee koningskinderen, zij hadden elkaar zo lief.
Zij konden bijeen niet komen, het water was veel te diep."

De nieuwe voetgangersbrug over de MONDEGO rivier is ontworpen door de ingenieurs António Adão da Fonseca en Cecil Balmond, ingenieursbureau OVE ARUP. De brug bestaat uit twee zwevende voetwegen, die mekaar geknikt in het midden treffen, waardoor de sensatie ontstaat dat ze zijn samengevoegd juist voor ze in het water storten. De stalen balustrade met gekleurde glaspanelen creëert verschillende chromatische effecten op het wateroppervlak. Cecil Balmond beschrijft het effect als volgt: Wij wilden de traditionele en doorlopende lijnen eigen aan een brug doorbreken om een structuur te genereren die doet nadenken en twijfel zaait over traditionele regels en methodes. De inspiratie voor het project is de legende van de twee jonge edellieden uit Coimbra, Pedro en Ines, (zie ook Quinta de Lágrimas).

08 CARLOS MARTINS EN ELISIARIO MIRANDA

Studentenverblijf Universiteit Polo II

RUA MIGUEL BONBARDA, COIMBRA

Het terrein is gelegen in een restzone tussen de heuvel en de Mondego rivier. Het vijf verdiepingen tellende gebouw wordt gedefinieerd als een compacte massa begrensd door een U-vormige wand. De noord, oost en westzijden zijn gesloten. De kamers aan de zuidzijde kijken uit op een hof van olijven.

09 GONCALO LOURO EN CLAUDIA SANTOS Theater 2003 - RUA PEDRO NUNES, COIMBRA

Gebouwd ter gelegenheid van 'Coimbra Culturele Hoofdstad' is het Theater gelegen dichtbij de Polo II universiteit. Het gebouw is uitgevoerd in doorschijnende Polycarbonaat, het podium is bekleed met een opake plaat. Bedoeling was een speelruimte te geven aan podiumkunsten die in een conventioneel theater moeilijk tot uitdrukking komen. De scène maakt integraal deel uit van de vrije open ruimte met een nauwere relatie met het publiek als gevolg.

10

GONCALO AFONSO DIAS EN DANIELA ANTUNES

Studentenwoningen Polo II

1999 - RUA PEDRO NUNES, COIMBRA

Het bouwperceel voor de R3 studentenwoningen was een smal en bosrijk terrein. Het programma voorzag in vijf afzonderlijke eenheden die gefaseerd konden gerealiseerd worden met in totaal 190 studentenkamers. Het ontwerp heeft twee uitgangspunten:

De configuratie van een kamer als drager van de schaal en de behoefte om een huiselijke atmosfeer te creëren.

De relatie met de omgeving.

Naast de spontane referentie van een ontspoorde trein ontstaat het gevoel van één complex lichaam dat de helling begeleid. Het geheel meandert tussen de bomen, waardoor kruisende looplijnen ontstaan en buitenzones met een eigen karakter.

Kleur versterkt de eenheid van het object en legt de nadruk op de neutraliteit van de onderdelen van elke module.

11

PROAP EN GONCALO BYRNE

Parkaanleg Parc Mondego

2000 - OEVERS VAN DE MONDEGO RIVIER

Het project van het Mondego Park langs de rivieroever is het resultaat van een oproep tot openbaar mededinging in 1995, later geïntegreerd in het Polis-programma van 2001. Het ontwerp beoogt het herstel en de versterking van de overgang tussen de natuurlijke en bouwkundige elementen op de rivieroever van de Mondego door het maken van meerdere toegangen tot het park en de bouw van uitrustingen die de stad en de rivier verbinden. De overgang van het Manuel Braga Park, gebouwd op een verhoogd platform, met het nieuwe park dat zich situeert in het gedeelte met overstromingsrisico heeft een stenen fontein die evenwijdig loopt met de waterlijn.

De centrale laan met bomen van de oude tuin is doorgetrokken door middel van een wandelpad parallel aan de rivier gelegen aan de voet van een helling die de scheiding vormt tussen het stadspark en de groene parkeerplaats. De bars en restaurants die uitkijken op de rivier zijn verbonden met de oudere tuin door middel van een houten trap die de esplanaden verlengt, gebouwd over het water. Het paviljoen van Portugal (Alvaro Siza, Eduardo Souto de Moura, Cecil Balmond) bevindt zich op de rand van een ander pad met ateliers, dat begint aan de voetgangersbrug. Tuinen van sinaasappelbomen en houten platforms voor vissers zwevend boven de rivier organiseren het park dat geleidelijk opener en natuurlijker wordt naar het Zuiden toe.

12

AIRES MATEUS

Faculteit Wetenschappen Polo II

13 ALVARO SIZA VIEIRA EN EDUARDO SOUTO DE MOURA

Portugees paviljoen voor de wereldtentoonstelling in Hannover

2000 - AVENIDA DA LOUISA, COIMBRA

Het 2.350 vierkante meter grote 'Pavilhao do Portugal' is bekleed met geëxpandeerd kurkagglomeraat en gele en blauwe handgemaakte glazen tegels in de patio. Deze materiaalkeuze symboliseert de nadruk die het land legt op traditie en duurzaamheid. Twee grote kurkeiken, waarvan de schors elke 8 tot 10 jaar kan worden geoogst, markeren de inkom van het twee verdiepingen hoge gebouw, dat is afgedekt met een membraan van glasvezel. Het paviljoen verhuisde van Hannover naar Coimbra in 2001 en kent een onderhoud vergelijkbaar met dat van het paviljoen van Toyo Ito te Brugge...

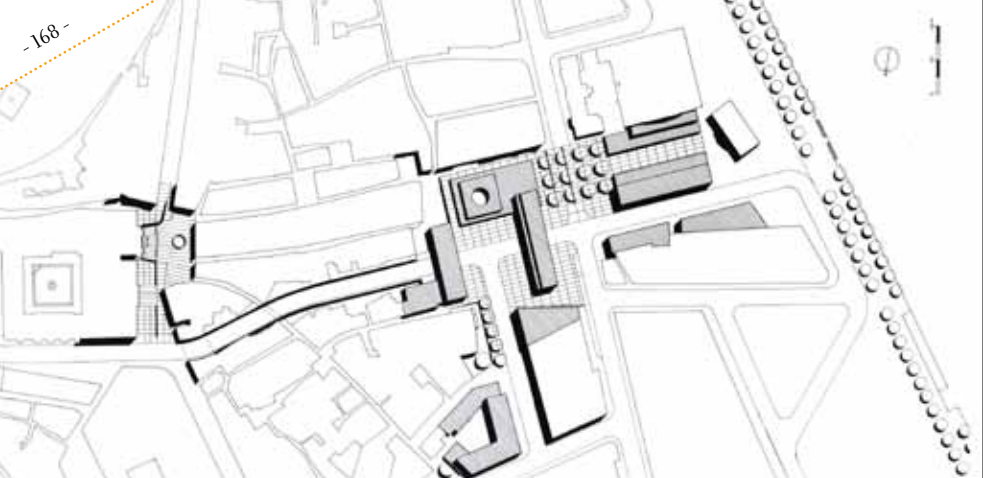

14

FERNANDO TAVORA

Faculteit Burgerlijke Bouwkunde

1998 - RUA MIGUEL BOMBARDA POLO II, COIMBRA

15

FERNANDO TAVORA

Pleinaanleg

1993 - PÇA DE 8 MAIO, COIMBRA

16

FLAVIO & MARIA BARBINI

Igreja na Santa Lourdes Coimbra

2007 - RUA DOUTOR ANTÓNIO JOSÉ DE ALMEIDA 200, COIMBRA

17

RENE GREISCH

Brug Rainha Santa Isabel

2003 - RIO MONDEGO, COIMBRA

In enkele cijfers is de asymmetrische tuibrug over de rivier Mondego als volgt samen te vatten: een overspanning van 186,5 meter, een lengte van 329,4 meter en een wegdekbreedte van 30 meter.

Het bureau Greisch, gevestigd te Luik, werd in 1960 opgericht door de ingenieur en architect René Greisch. Vandaag stelt het, verspreid over vier vennootschappen (beg, gi, gce en canevas), meer dan honderd personen tewerk.

18

NPK - ARQUITECTOS PAISAGISTAS ASSOCIADOS

Clubhuis

2007 - RIO MONDEGO, COIMBRA

Deze clubhuizen maken deel uit van een grootschalige ontwikkeling van het stedelijke park 'Verdo do Mondego'. Het oude gebouw is vervangen door deze grotere volumes, gebruikt door de kano-, zeil- en roeiclubs die gebruik maken van de rivier Mondego. Het nieuwe park is gelegen aan een eerder verlaten gebied aan beide zijden van de rivier. De herinrichting is van belang voor de bevolking en zorgt ervoor dat de stad opnieuw aandacht besteedt aan het water. Beide zijden van het park zijn met elkaar verbonden door de nieuwe brug 'Pedro e Inês'. Er is eveneens plaats voorzien voor concerten en openluchtbeurzen.

COLOFON

ARCHIPEL is een Vlaamse open architectuurvereniging
die zich richt tot professionals en tot al wie is geïnteresseerd in architectuur

WWW.ARCHIPELVZW.BE
INFO@ARCHIPEL.BE

SAMENSTELLING REISGIDS

DOMINIQUE PIETERS
WIM SUPPLY

REISBEGELEIDING

WIM SUPPLY
GERY VANDENABEELE

FOTOGRAFIE

ARNOUT FONCK

GRAFISCHE VORMGEVING

RONNY DUQUENNE
ronny@eenendertig.be

| **ARCHIPEL**

Met steun van de
Vlaamse overheid

